# ANAYASAL TASARIMDA REFORM: Yasama, Yürütme ve Yargının Oluşumu ve Yetkilerine Yönelik İncelemeler

**Editör**
Dr. Öğr. Üyesi Volkan Aslan

TESAM
Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Merkezi
Center for Economic, Political and Strategic Research

nobel

**ANAYASAL TASARIMDA REFORM:**
**Yasama, Yürütme ve Yargının Oluşumu ve Yetkilerine Yönelik İncelemeler**
Editör: Dr. Öğr. Üyesi Volkan Aslan

Tesam Kitaplığı No.: 10
ISBN: 978-605-73657-8-1
E-ISBN: 978-605-73657-9-8
Basım Sayısı: 1. Basım, Ağustos 2022

© Copyright 2022, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Akademik Yayıncılık, 2011 yılından beri "tanınmış uluslararası yayınevi" statüsündedir.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Alan Editörü: Onur Uysal -onur@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Samet Tekin -samet@nobelyayin.com-
Redaksiyon: Süleyman Gezgin -suleyman@nobelyayin.com-
Yayına Hazırlayan: TESAM
Kapak Tasarım: Mehmet Çakır -mehmet@nobelyayin.com-
Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-
Baskı Sorumlusu: Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-




**Kütüphane Bilgi Kartı**

Aslan, Volkan.
**Anayasal Tasarımda Reform: Yasama, Yürütme ve Yargının Oluşumu ve Yetkilerine Yönelik İncelemeler**
1. Basım, X + 214 s., 16,5x24 cm. Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-605-73657-8-1
E-ISBN: 978-605-73657-9-8
1. Anayasa 2. Anayasal Sistemler 3. Reform

**Genel Dağıtım**

**ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.**
**Adres:** Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No:7
Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA
**Telefon:** +90 312 278 50 77
**Faks:** 0 312 278 21 65
**Sipariş:** siparis@nobelyayin.com
**E-Satış:** www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com
www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

**Dağıtım ve Satış Noktaları:** Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Kika, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Odak, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

**Baskı ve Cilt**

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi
Sertifika No.: 46519
Beytepe Köy Yolu No.: 3 06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

# BÖLÜM YAZARLARI


**İLK TÜRK ANAYASAL METİNLERİ**

Vasıf İnanç Duygulu - Arş. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, viduygulu@gmail.com ORCID: 0000-0003-0960-0865

**TÜRKİYE'DE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ANAYASAL SÜREÇLERDE YAŞANAN GELİŞMELER**

Muhabbet Doyran - Öğr. Gör. Dr., Muhabbet Doyran, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, muhabbetdoyran@aydin.edu.tr. ORCID: 0000-0001-7097-3885.

**NEDENLERİ VE SONUÇLARI BAĞLAMINDA 2010 VE 2017 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ**

Emre Savut - Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, esavut@mehmetakif.edu.tr ORCID: 0000-0002-5671-1771

**KUVVETLER AYRILIĞINDA YASAMA: PARLAMENTONUN OLUŞUMU VE YETKİLERİNE DAİR ÖNERİLER**

Mustafa Çağatay Aslan - Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, mustafa.aslan@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-3384-1642

**SİYASAL SİSTEMLERDE SEÇİMLER VE CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ İÇİN SEÇİM SİSTEMİ ÖNERİSİ**

Fatih Bilgin - TESAM, bilginfatih@hotmail.com ORCID 0000-0002-7813-9841

**SİYASANIN ÖNEMLİ BİR ÇIKMAZI: YASAMA – YÜRÜTME MÜNASEBETİ VE BÜTÇENİN NİHAİ AŞAMADA TASDİKİ**

Abdulkerim Eroğlu - Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Bölümü, abdulkerim.eroglu@erdogan.edu.tr ORCID: 0000-0003-2680-8844

**ANAYASA'DA YÜRÜTME VE İDARE AYRIMI**

Ezgi Fulya Akkuş - Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi efakkus@aku.edu.tr ORCID: 0000-0002-2961-4060

Züleyha Keskin - Dr. Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, zuleyhakeskin2005@yahoo.com ORCID: 0000-0002-4154-3058

**TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE PLANLAMA DÜŞÜNCESİ VE YÜRÜTME ORGANININ YETKİLERİ BAĞLAMINDA STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI**

Samed Kurban - Arş. Gör. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü samedkurban@gmail.com ORCID: 0000-0001-6002-1573

**İDARİ REJİMİ BENİMSEMİŞ 5 LATİN AMERİKA ÜLKESİNDE YARGI ORGANININ OLUŞUMU VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER**

Ünal Yıldız - Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku ABD, unal.yildiz@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0003-4737-8302

**YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN HUKUKİ STATÜSÜNÜN BAĞIMSIZ MAHKEME STATÜSÜNE EVRİLMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ**

Nizamettin Aydın - Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Hukuk Bilimleri ABD, nizamettinaydin@hotmail.com ORCID: 0000-0001-9928-7571.

Kitapta yer alan bilgi ve görüşler sadece sorumlu bölüm yazarlarının görüşlerini ifade etmektedir. Yazarlar, kaynaklara yapılan atıflar ile referanslarının ve bibliyografyasının doğruluğundan sorumlu olmaktadır. Herhangi bir eksik-yanlış ya da üçüncü tarafların haklarının olası ihlalleri için sorumluluk yazara aittir

# İÇİNDEKİLER

**BÖLÜM YAZARLARI** ..... **iii**

**İLK TÜRK ANAYASAL METİNLERİ** ..... **1**
Vasıf İnanç Duygulu

Giriş ..... 1
1. Osmanlı Klasik Dönemi Yönetim Anlayışı ..... 2
2. Tanzimat Dönemi Öncesi Osmanlı Anayasal Belgeleri (1807-1839) ..... 4
2.1. 13 Mayıs 1807 Tarihli Hüccet-i Şeriyye ..... 5
2.1.1. Hüccet Kavramı ..... 5
2.1.2. Hüccet-i Şeriyye'nin İçeriği ..... 5
2.1.3. Hüccet-i Şeriyye'nin Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 6
2.1.4. Hüccet-i Şeriyye'nin Uygulaması ..... 6
2.2. Sened-i İttifak ..... 7
2.2.1. Sened-i İttifak'ın Ortaya Çıkışı ..... 7
2.2.2. Sened-i İttifak'ın İçeriği ..... 7
2.2.3. Sened-i İttifak'ın Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 9
2.2.4. Sened-i İttifak'ın Uygulanması ..... 10
3. Tanzimat Dönemi Osmanlı Anayasal Belgeleri (1839-1876) ..... 10
3.1. Gülhane Hattı-ı Hümayunu ..... 11
3.1.1. Ortaya Çıkışı ..... 11
3.1.2. Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun İçeriği ..... 12
3.1.3. Tanzimat Fermanı'nın Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 13
3.1.4. Tanzimat Fermanı'nın Uygulanması ..... 14
3.2. Islahat Fermanı ..... 14
3.2.1. Islahat Fermanı'nın Ortaya Çıkışı ..... 14
3.2.2. Islahat Fermanı'nın İçeriği ..... 15
3.2.3. Islahat Fermanı'nın Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 15
3.2.4. Islahat Fermanı'nın Uygulanması ..... 15
3.3. Cemaat Nizamnameleri ..... 16
3.3.1. Cemaat Nizamnamelerinin Ortaya Çıkışı ..... 16
3.3.2. Cemaat Nizamnamelerinin İçerikleri ..... 17
3.3.3. Cemaat Nizamnamelerinin Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 17

3.3.4. Cemaat Nizamnamelerinin Uygulanması ..... 17
3.4. 1875 Tarihli Ferman-ı Adalet ..... 18
3.4.1. Ferman-ı Adalet'in Ortaya Çıkışı ..... 18
3.4.2. Ferman-ı Adalet'in İçeriği ..... 18
3.4.3. Ferman-ı Adalet'in Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 19
3.4.4. Ferman-ı Adalet'in Uygulanması ..... 19
4. Anayasalı Osmanlı Devleti Zamanı Anayasal Belgeler ..... 19
4.1. Kanun-ı Esasi (I. Meşrutiyet) ..... 19
4.1.1. Kanun-i Esasi'nin Ortaya Çıkışı ..... 19
4.1.2. Kanun-ı Esasi'nin İçeriği ..... 20
4.1.3. Kanun-ı Esasi'nin Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 22
4.1.4. Kanun-ı Esasi'nin Uygulanması ..... 22
4.2. 1909 Kanun-ı Esasi Değişiklikleri (II. Meşrutiyet) ..... 23
4.2.1. 1909 Kanun-ı Esasi Değişiklikleri'nin Ortaya Çıkışı ..... 23
4.2.2. 1909 Kanun-ı Esasi Değişiklikleri'nin İçeriği ..... 24
4.2.3. 1909 Kanun-ı Esasi Değişiklikleri'nin Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 25
4.2.4. 1909 Kanun-ı Esasi Değişiklikleri'nin Uygulanması ..... 26
4.3. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ..... 26
4.3.1. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Ortaya Çıkışı ..... 26
4.3.2. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun İçeriği ..... 27
4.3.3. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Hukuki ve Anayasal Niteliği ..... 28
4.3.4. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun Uygulanması ..... 28
Sonuç ..... 29
Kaynakça ..... 30

**TÜRKİYE'DE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ANAYASAL SÜREÇLERDE YAŞANAN GELİŞMELER ..... 33**
Muhabbet Doyran

Giriş ..... 33
1. Egemenlik Kaynağını Halktan Alan Yeni Türk Devletinde Kuruluş Anayasası İçin Yaşanan Gelişmeler ..... 35
1.1. I. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bu Dönemde Yaşanan Gelişmeler ..... 37
1.2. Çift Anayasalı Dönem ..... 39
1.3. Çift Anayasalı Dönemde Siyasi ve Sosyal Alanda Yaşanan Gelişmeler ..... 40
2. II. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Tek Anayasalı Süreçte Yaşanan Siyasi ve Sosyal Gelişmeler ..... 42
2.1. 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ..... 44
Sonuç ..... 45
Kaynakça ..... 46

**NEDENLERİ VE SONUÇLARI BAĞLAMINDA 2010 VE 2017 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ ..... 49**
Emre Savut

Giriş ..... 49
1. 2010 Anayasa Değişiklikleri ..... 50
1.1. 2010 Anayasa Değişikliği Maddeleri ..... 52
2. 2017 Anayasa Değişiklikleri ..... 57
2.1. 2017 Anayasa Değişikliği Maddeleri ..... 58
Sonuç ..... 62
Kaynakça ..... 64

**KUVVETLER AYRILIĞINDA YASAMA: PARLAMENTONUN OLUŞUMU VE YETKİLERİNE DAİR ÖNERİLER ..... 67**
Mustafa Çağatay Aslan

Giriş ..... 67
1. Parlamento Oluşumuna Dair Öneriler ..... 68
1.1 TBMM Üye Seçiminde Seçim Sistemi ..... 68
1.2 Parlamento Milletvekili Sayısı ..... 70
2. Parlamento Yetkilerine Dair Öneriler ..... 71
2.1. Denetleme Yetkisi ..... 73
2.1.1 Anayasa Mahkemesine Üye Seçimi Yetkisi ..... 76
Sonuç ..... 78
Kaynakça ..... 81

**SİYASAL SİSTEMLERDE SEÇİMLER VE CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ İÇİN SEÇİM SİSTEMİ ÖNERİSİ ..... 83**
Fatih Bilgin

1. Seçim Sistemleri ..... 83
1.1. Oyların Dağılımı ..... 83
1.2. Seçim Çevresinin Büyüklüğü ..... 85
2. Hükümet Sistemleri ve Uyguladıkları Seçim Sistemleri ..... 87
2.1. Parlamenter Sistem ..... 87
2.2. Başkanlık Sistemi ..... 92
2.3. Yarı-Başkanlık Sistemi ..... 94
3. Cumhurbaşkanlığı Sistemi ..... 97
3.1. Yasama ..... 99
3.2. Yürütme ..... 99
3.3. Mevcut Seçim Sistemi ve İttifaklar ..... 100

4. Yasama Organı İçin Seçim Sistemi Önerisi ..... 102
Kaynakça ..... 105

**SİYASANIN ÖNEMLİ BİR ÇIKMAZI: YASAMA – YÜRÜTME MÜNASEBETİ VE BÜTÇENİN NİHAİ AŞAMADA TASDİKİ ..... 107**
Abdulkerim Eroğlu

Giriş ..... 107
1. Kuvvetler Ayrılığı ..... 108
1.1. Aristoteles: Politika ..... 109
1.2. Thomas Hobbes: Leviathan ..... 112
1.3. John Locke: Hükümet Üzerine İkinci İnceleme ..... 112
1.4. Montesquieu: Kanunların Ruhu Üzerine ..... 114
1.5. Jean-Jacques Rousseau: Toplum Sözleşmesi ..... 114
1.6. John StuartMill: Temsili Hükümet Üzerine Düşünceler ..... 116
2. Türk Anayasaları ve Kuvvetler Ayrılığı ..... 118
2.1. 1961 Anayasası ..... 119
2.2. 1982 Anayasası ..... 119
3. Türk Bütçe Yapısı İçinde Kuvvetler Ayrılığının İrdelenmesi ..... 122
3.1. Kuvvetler Ayrılığı Kapsamında Bütçeleme Sürecinin Hukuki Durumu ..... 122
3.2. Bütçenin Tasdiki Aşaması ve Hukuki Çıkmaz ..... 124
Sonuç ve Öneriler ..... 126
Kaynaklar ..... 127

**ANAYASA'DA YÜRÜTME VE İDARE AYRIMI ..... 129**
Ezgi Fulya Akkuş - Züleyha Keskin

Giriş ..... 129
1. Anayasa'da Yürütme ve İdareyi Ayırma Sorunu ..... 131
1.1. Organik Ayrım: Anayasal Örgütlenme ..... 131
1.2. İşlevsel (Maddi) Ayrım: Yetki ve Görev ..... 135
Genel Değerlendirme ..... 139
Kaynakça ..... 142

**TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE PLANLAMA DÜŞÜNCESİ VE YÜRÜTME ORGANININ YETKİLERİ BAĞLAMINDA STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI ..... 143**
Samed Kurban

Giriş ..... 143
1. Türk Kamu Yönetiminde Planlı Dönem: Devlet Planlama Teşkilatı'ndan Kalkınma Bakanlığı'na Yapısal ve İşlevsel Düzenlemeler ..... 145

2. Cumhurbaşkanı'nın Politikaların Belirlenmesinde ve
Kaynak Yönetiminde Artan Yetkileri Bağlamında Strateji ve Bütçe Başkanlığı ..... 150
Sonuç ..... 154
Kaynakça ..... 156

**İDARİ REJİMİ BENİMSEMİŞ 5 LATİN AMERİKA ÜLKESİNDE
YARGI ORGANININ OLUŞUMU VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER ..... 159**
Ünal Yıldız

Giriş ..... 159
1. Hakimlerin Özlük ve Disiplin İşlemlerinin Yüksek Mahkemeler
Tarafından Yapıldığı Ülkeler ..... 160
1.1. Uruguay ..... 160
1.2. Guatemala ..... 163
2. Hakimlerin Özlük ve Disiplin İşlemlerinin Konsey veya
Kurullar Tarafından Yapıldığı Ülkeler ..... 166
2.1. Kolombiya ..... 166
2.2. Dominik Cumhuriyeti ..... 170
2.3. Meksika ..... 174
3. Türkiye'de Yargı Organının Oluşumuyla İlgili Öneriler ..... 178
Kaynakça ..... 181

**YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN HUKUKİ STATÜSÜNÜN
BAĞIMSIZ MAHKEME STATÜSÜNE EVRİLMESİNE YÖNELİK BİR ÖNERİ ..... 185**
Nizamettin Aydın

Giriş ..... 185
1. Yüksek Seçim Kurulu'nun Hukuki Statüsüne İlişkin Tartışmalar ..... 186
1.1. Yargı Kararlarında Tartışmalar ..... 188
1.1.1. Anayasa Mahkemesi Kararlarında ..... 188
1.1.2. Danıştay Kararlarında ..... 190
1.1.3. Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlarında ..... 190
1.2. Yüksek Seçim Kurulu Kararlarında ..... 191
1.3. Bağımsız İdari Otoritelerin Tavsiye Kararlarında ..... 192
1.3.1. Kamu Denetçiliği Kurumu Tavsiye Kararında ..... 192
1.3.2. Türkiye İnsan Hakları Kurumu Tavsiye Kararında ..... 196
1.4. Anayasa Tasarılarında ..... 197
1.5. Doktrindeki Tartışmalar ..... 199
2. Karşılaştırmalı Hukuk Pratiğinde Mahkeme Statüsü ..... 201
3. Yüksek Seçim Mahkemesi Önerisi ..... 205

3.1. Mahkeme Kavramı ..... 205
3.2. Uluslararası İnsan Hakları Bildirileri ve Uluslararası Yargı Mercilerinde Mahkeme Tribunal Ayrımı ..... 206
3.3. Yüksek Seçim Kurulu'nun Mahkeme Statüsüne Evrilmesi Düşüncesi ..... 207
Sonuç ..... 209
Kaynakça ..... 210

# İDARİ REJİMİ BENİMSEMİŞ 5 LATİN AMERİKA ÜLKESİNDE YARGI ORGANININ OLUŞUMU VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER

**Ünal Yıldız**

## Giriş

Latin Amerika'da idari rejimi benimsemiş beş tane ülke bulunmaktadır. Bunlar Uruguay, Guatemala, Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika'dır. Bu ülkelerden 4 tanesi üniter devlet şeklini benimsemiştir, Meksika ise federal devlet şeklini benimsemiştir. Çalışmanın amacı bu ülkelerde yüksek mahkemelerin ve hakimlerin özlük, atama ve disiplin işlemlerini yapan yüksek mahkeme veya kurullarının oluşumunu (üyelerin atanma/seçim, usul ve şartlarını) ilgili ülkelerin anayasa ve kanunları dayanak alınarak açıklamak ve bu açıklamalar ışığında Türkiye'de olası bir anayasa değişikliğinde yüksek mahkeme üyelerinin ve hakimlerin özlük, disiplin, atama işlerinde görevli ve yetkili merciinin üyelerinin atanma, seçim usullerini ve nitelikleri konusunda öneriler sunmaktadır. İlave olarak bu ülkelerdeki yüksek mahkemeler de incelenecektir. Bu kapsamda yüksek mahkemelerin üyelerinin nitelikleri ve atanma usulleri incelenecek ve bu mahkemelerin yetkileri de dipnotlarda verilecektir. Çalışmada, bu beş Latin Amerika ülkesinin seçilmesinin nedeni bu ülkelerin de ülkemiz gibi idari rejimi benimsemiş olmalarıdır. Yani idari rejim, çalışma kapsamındaki bu ülkelerin seçilmesi konusunda bir kriter olarak kullanılmıştır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk iki bölümünün başlığı bu ülkelerde hakimlerin özlük ve disiplin işlemlerine bakan merciinin yüksek mahkeme veya kurul olmasına göre tasnif edilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde hakimlerin özlük ve disiplin işlemlerinin yüksek mahkemeler tarafından yapıldığı Uruguay ve Guatemala'da yargı organının oluşumu incelenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde hakimlerin özlük ve disiplin işlemlerinin konsey/kurullar tarafından yapıldığı Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti ve Uruguay'da yargı organının oluşumu incelenecektir. Ko-

nunun idari rejim başlığını taşıması nedeniyle bu ülkelerdeki idari yargının kısa bir tarihçesine de ilgili ülkelerde yargı organının oluşumu incelenmenden önce kısaca değinilecektir. Son bölümde ise ilk iki bölümdeki bilgiler ışığında Türkiye'de gelecekte söz konusu olabilecek bir anayasa değişikliğinde yargı organının oluşumu yani, yüksek mahkemeler ve hakimlerin özlük ve disiplin işlemini yapacak mercilerin üyelerinin seçim/atanma usulleri, nitelikleri konusunda maddeler halinde öneriler sunulacaktır. Aynı zamanda bu bölüm çalışmanın sonucu niteliğinde olacaktır.

## 1. Hakimlerin Özlük ve Disiplin İşlemlerinin Yüksek Mahkemeler Tarafından Yapıldığı Ülkeler

### 1.1. Uruguay[1]

Uruguay'da 1952 tarihinden önce idari uyuşmazlıkların farklı tarih aralıklarında Yüksek Mahkeme ile Ulusal Vergi Mahkemesi tarafından çözümlendiğine işaret edilmektedir. 1952 Anayasası ile iptal davalarını çözümlemek adına Fransız Danıştay'ı örnek alınarak Çekişmeli İdare Kurulu kurulmuştur (Freitas, 2020: s. 98-99). Bilindiği üzere idari yargı sistemlerinde iki sistem bulunmaktadır. Bunlardan ilki İngiltere'deki gibi idari uyuşmazlıkların doğrudan mahkemeler tarafından değil de yapıları, tarafsızlıkları ve bağımsızlıkları mahkemelere benzer olan ve yargısal güvencelere sahip olan bağımsız idari otorite sayılabilecek idari kurullar tarafından çözümlendiği Anglo-Sakson sistemidir. Diğeri ise ayrı bir yargı koluna tabi, bu kolda teşkilatlanan, uzmanlaşmış idare mahkemelerinden oluşan Fransız sistemidir. Uruguay ise bu iki sistemin arasında yer almaktadır (Delpiazzo, 2007: s. 149-150). İptal davalarını görmek konusunda münhasır yetki Çekişmeli İdare Kurulu'na aittir. Devletin sorumluluğundan doğan tam yargı davalarında ise genel mahkemeler yetkilidir. Uruguay'daki idari yargı sisteminin bilhassa Çekişmeli Yargı Kurulu'nun kullandığı yetkinin doğrudan yargı yetkisi olmayıp, yargı yetkisine ilişkin bir yetki olduğu ifade edilmektedir. Yani, bu yetki bir yargı yetkisi olmasına karşın doğrudan yargı organı tarafından kullanılmayan yargı organının dışındaki bir organın kullandığı yargı yetkisidir (Delpiazzo, 2007: s. 149-150; Peluffo, 2004: s. 124).



1 Uruguay 2021 yılı itibariyle 3,5 milyona yakın nüfusa ve 181,034 kilometre kare yüzölçümüne sahiptir (Review, 2021: sıra 134). Uruguay, Güney Amerika'nın güney doğusunda bulunmaktadır ve yüzölçümü açısından kıtanın en küçük ikinci ülkesidir. Uruguay, Brezilya ve Arjantin ile komşudur. Uruguay'ın başkenti Montevideo şehridir. (Britannica, 2021: para. 1).Uruguay'da hem seçilen başkan hem de bakanlar kurulu bulunur. Bu açıdan Uruguay'ın hükümet sistemini parlamenter sistem veya başkanlık sistemi olarak kategorize etmek zor gözükmektedir. Uruguay'ın yasama organı çift meclisli bir yapıya sahiptir (Britannica, 2022: para. 35). Demokrasi İndeksi 2020 Raporuna göre Uruguay, demokrasi açısından Dünya'da 15. sıradadır ve tam demokrasi kategorisine girmektedir (Index, 2021: 37).

Uruguay'da yüksek mahkeme niteliğine sahip iki organ bulunmaktadır. Bunlar Yüksek Mahkeme ve hiyerarşik açıdan Yüksek Mahkeme ile aynı seviyede olduğu kabul edilen Çekişmeli İdare Kurulu'dur. Uruguay Anayasası'nın 15. bölümü Yargı Organı başlığını taşımaktadır. Uruguay Anayasası'nın 233. maddesine göre yargı yetkisi, Yüksek Mahkeme'den ve kanunla kurulan diğer mahkeme ve kurullar tarafından kullanılır. Yüksek Mahkeme, yargı organının en üst mahkemesi olarak kabul edilmektedir (Uruguay, 1996: s. 1419-1420). Uruguay Anayasası'nın 249. maddesinde Yüksek Mahkeme'nin görev ve yetkileri düzenlenmiştir[2]. Mahkeme'nin yargı organıyla ilgili görev ve yetkileri: temyiz mahkemelerinin hakimlerini Senato'nun onayıyla atamak, her derece ve kademeden tüm hakimleri ve savcıları üyelerinin salt çoğunluğu ile atamak, hukuk müşavirliklerinde çalışacak avukatları atamak, hakim ve savcıların terfi işlemlerini yapmak ve görevden almak, mahkemelerde çalışan memurları atamak terfi etmek ve görevden almak olarak düzenlenmektedir. Yüksek Mahkeme aynı zamanda hakimler, savcılar ve memurlar üzerinde disiplin yetkileri de kullanmaktadır (Uruguay, 1996: s. 1419-1420). Uruguay'da hakimler ve savcılar kurulu ve adalet bakanlığının bulunmaması nedeniyle Yüksek Mahkeme'nin hakimler ve savcıların tüm özlük, disiplin işlemlerini yaptığı belirtilmektedir (Martinez, 2001: s. 81). Uruguay Anayasası'nın 234. maddesine göre Yüksek Mahkeme 5 üyeden oluşur. Uruguay Anayasası'nın 235. maddesi ise Yüksek Mahkeme üyesi olmak için gerekli koşulları düzenlemektedir. Bu koşullar: 40 yaşını doldurmuş ve Uruguay'da doğum yoluyla vatandaşlık kazanmış olmak veya vatandaşlığın sonradan kazanılması halinde 25 yıldır Uruguay'da ikamet etmek, 10 yıl hukuk ile ilgili bir mesleği yapmış olmak veya aynı süre boyunca hakimlik yapmak ya da Kamu ve Maliye Bakanlığı'nda çalışmış olmaktır. Uruguay Anayasası'nın 236. maddesi Yüksek Mahkeme üyelerinin atanma usulünü düzenlemektedir. İlgili maddeye göre: Yüksek Mahkeme üyeleri, yasama organı genel kurul üye sayısının üçte iki çoğunluğu ile atanmaktadır; atama işlemi, üye kadrosunun boşalmasından itibaren 90 gün içinde yapılmalıdır, bunun için genel kurul özel oturum yapmalıdır. Yine ilgili maddeye göre: bu süre herhangi bir atama yapmadan sona ererse, ilgili kadroya istinaf mahkemelerinde en yüksek kıdem ve dereceye sahip hakim atanır, kıdem ve derecenin eşit olması ha-



2 Yüksek Mahkeme'nin diğer görev ve yetkileri arasında, kanunların anayasaya uygunluk denetimini yapmak, gerekli hallerde yüce divan sıfatıyla yargılama yapmak, yargı organının bütçe tasarılarını hazırlamak bulunmaktadır. Ayrıca Uruguay Anayasası'nın 256. ve 257. maddelerine göre kanunların usul ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluk denetimi Yüksek Mahkeme tarafından yapılır. Uruguay Anayasası'nın 258. maddesine göre bir kanunun veya kanun hükümlerinin doğrudan, kişisel veya meşru menfaatini etkilediğini düşünen herhangi bir kişi bunların Anayasaya aykırı olduğunu Yüksek Mahkeme'de açacağı iptal davası yoluyla veya herhangi bir davada anayasaya aykırılık itiraz yolu ile ileri sürebilir. Uruguay'da ayrıca bir anayasa mahkemesi bulunmadığından Yüksek Mahkeme'nin anayasa mahkemesi işlevini üstlendiğini söylemek mümkündür

linde en uzun süre görev yapmış hakim veya Kamu ve Maliye Bakanlığında çalışmış olan kişi veya savcılık yapmış kişi üye olarak atanır. Uruguay Anayasası'nın 237. maddesine göre Yüksek Mahkeme üyeleri 10 yıllığına görev başına gelirler ve görev sürelerinin sona ermesini takip eden 5 yıl boyunca yeniden atanamazlar. Uruguay Anayasası'nın 238. maddesine göre, Yüksek Mahkeme üyelerinin maaşları yasama organı tarafından düzenlenir.

Uruguay Anayasası'nın 309. maddesinde Çekişmeli İdare Kurulu'nun hukukun üstünlüğü ilkesine ve yetki kurallarına aykırı olan devletin kesin idari işlemlerine karşı açılan iptal davalarını inceleyip, çözümleyeceği düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre yerel yönetimlerin ve diğer kamu tüzel kişilerinin de kesin idari işlemlerine karşı açılan iptal davaları konusunda görevli ve yetkili mahkeme yine Çekişmeli İdare Kurulu'dur. İlgili anayasa maddesine göre iptal davasının görülmesi konusunda Çekişmeli İdare Kurulu münhasıran yetkilidir (Freitas, 2020: s. 99). Çekişmeli İdare Kurulu'nun diğer görev ve yetkileri Uruguay Anayasası'nın muhtelif maddelerinde düzenlenmiştir[3]. Çekişmeli İdare Kurulu yürütme organı ve yargı organı dışındadır ve kurumsal hiyerarşi açısından Yüksek Mahkeme ile aynı seviyede bulunmaktadır (Delpiazzo, 2007: s. 51). Çekişmeli İdare Kurulu doğrudan Uruguay Anayasası tarafından kurulmuştur, yargı organı ve yürütme organı dışındaki bir anayasal organ olarak tanımlanmaktadır. Çekişmeli İdare Kurulu'nun statüsü; yasama, yürütme ve yargı organına benzemektedir. Kurul, doğrudan devletin bu üç organı gibi bir organ olarak tanımlanmaz, ancak kurul istisnai olarak yargı yetkisini kullanmaktadır (Peluffo, 2004: s. 124). Uruguay Anayasası'nın 307. maddesine göre Çekişmeli İdare Kurulu 5 üyeden oluşmaktadır. Yine ilgili maddeye göre üyeliklerin mazeret vb. gibi herhangi durumda boşalması halinde, üyelikler kanunun öngördüğü şekilde doldurulur. 308. maddeye göre ise Çekilmeli İdare Kurulu'nun üyelerinin nitelikleri, atanmaları, yasakları, uyumsuzlukları, ücretleri ve görev süreleri, Yüksek Adalet Mahkemesi hakimlerine uygulanan hükümlere tabidir. Bu maddeden üyelerin atanmasına ilişkin usulün Yüksek Mahkeme üyelerinin atanma usulü ile aynı olduğu sonucu çıkarılmaktadır.



3 Uruguay Anayasa'nın 313. maddesinde Kurul'un yürütme organı, bölge yönetimleri, diğer kamu tüzel kişileri ve belediyeler arasında çıkabilecek yetki uyuşmazlıklarını ve diğer uyuşmazlıkları çözeceği hüküm altına alınmıştır. İlgili hükme göre, idarelerin içinde kanunlardan doğan her türlü görev ve yetki çatışmasını ve diğer her türlü uyuşmazlığı çözümlemek kurulun görevleri arasındadır. Bu idarelere merkezi idare, yerel yönetim birimleri, tüm kamu kurum ve kuruluşları ve diğer kamu tüzel kişileri dahildir. Bu görev ve yetki çatışmaları aynı kamu tüzel kişilerinin farklı organ ve makamları arasında olabileceği gibi farklı kamu tüzel kişileri arasında da olabilir. Eğer bu uyuşmazlıklar anayasa hükümlerinden kaynaklanan görev ve yetki çatışmaları veya diğer uyuşmazlıklar ise bu uyuşmazlıkları çözme konusunda yetkili yargı mercii Yüksek Adalet Mahkemesi'dir (Martinez, 2001: s. 83-84). Uruguay Anayasası'nın 322. maddesinde Çekişmeli İdare Kurulu'nun kendi bütçesini hazırlayacağı ve bununla ilgili değişiklikleri yaptıktan sonra bunları yürütme organına ileteceği düzenlenmiştir. Bu maddede ise kurulun mali özerkliğinin güvence altına alındığı söylenebilir.

## 1.2. Guatemala[4]

Guatemala'da idari yargı, 1936 yılında General Jorge Ubigo tarafından 60 sayılı kararname ile kurulmuştur. Daha sonra Komutan Carlos Castillo Armas bu kararnameyi kaldırarak 119-96 sayılı idari yargıyı düzenleyen kararnameyi yürürlüğe sokmuştur. İlgili kararname 119-96 sayılı kanun ile değiştirilmiştir. Bu kanun Guatemala'da halen yürürlükte olan ve idari yargıyı düzenleyen kanundur. Bu kanun, Guatemala'da 1986 yılında yeni anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra 98-97 sayılı kararname ile değiştirilmiştir, değişikliğin etkili olabilmesi için yargı organını düzenleyen kanun ve medeni usul kanununda konuyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır (Morales, 2005: s. 18; Morales, 2007: s. 13).

Guatemala'da yargı organıyla ilgili hükümler Guatemala Anayasası ve 1989 tarih ve 2-90 Sayılı Yargı Organı Kanunu'nda düzenlenmiştir. Guatemala Anayasası'nın 203 maddesine göre yargı yetkisi Yüksek Mahkeme ve kanunlarla düzenlenen diğer mahkemeler tarafından kullanılır. Guatemala'da yargı organını Yüksek Mahkeme, Anayasa Mahkemesi, temyiz mahkemeleri, ilk derece mahkemeleri, Çekişmeli İdare Mahkemesi, ilk derece mahkemeleri vb. oluşturmaktadır (Guatemala; 1996: s. 1363-1365). Guatemala Anayasası'na göre Yüksek Mahkeme'nin hem idari hem de yargısal görevleri bulunmaktadır (Americas, 2019: s. 8). 2-90 Sayılı Kanun'un "Yüksek Mahkeme" başlıklı 74. maddesine göre, Yüksek Mahkeme, yargı organının en üst mahkemesi olarak kabul edilmektedir. Guatemala Anayasası'nın 214. maddesine göre Yüksek Mahkeme, başkan dahil olmak üzere 13 üyeden oluşur ve daireler halinde çalışır. İlgili maddeye göre Yüksek Mahkeme'nin başkanı aynı zamanda yargı organının başkanıdır ve tüm mahkemeler ve kurullar üzerinde yetkisi vardır. Bu maddenin Yüksek Mahkeme'nin, yargı organının en üst mahkemesi olduğunu teyit ettiği söylenebilir. 2-90 Sayılı Kanun'un 79 maddesinde Yüksek Mahkeme'nin görev ve yetkileri sayılmıştır[5]. Guatemala Anayasası'nın 214. maddesine göre Yüksek Mahkeme, başkan dahil 13 üyeden oluşmaktadır. İlgili maddeye göre Yüksek Mahkeme başkanı aynı zamanda



4 Guatemala 2021 yılı itibariyle 18 milyondan fazla nüfusa ve 108, 889 kilometre kare yüz ölçümüne sahiptir (Review, 2021, Sıra 67). Guatemala, Güney Amerika'nın merkezinde bulunur. Meksika, Belize ve Honduras ile komşudur. Guatemala'nın başkenti Guatemala şehridir (Britannica, 2021, para. 1). Guatemala'nın hükümet sistemi başkanlık sistemidir ve meclisi tek meclisten oluşmaktadır (Britannica, 2021, para. 46). Demokrasi İndeksi 2020 Raporuna göre Guatemala, demokrasi açısından Dünya'da 97. sıradadır ve karma rejim kategorisine girmektedir (Index, 2021, s. 37)

5 Buna göre Yüksek Mahkeme, kanunların belirlediği durumlara temyiz başvurularını ve istinaf başvurularını inceler. İlgili maddeye göre suç işlemeleri halinde hakimlerin, devlet bakanlarının ve bakan yardımcılarının yargılanması konusunda yine Yüksek Mahkeme yetkilidir. İlgili kanunun 54. Maddesine göre Yüksek Mahkeme yargı organının bütçesini 1 ay içinde hazırlamaktadır. Ayrıca Guatemala Anayasası'nın 221. maddesine göre Çekişmeli İdare Mahkemesi'nin nihai kararlarına karşı temyiz başvurusu yapılabileceği belirtilmiştir.

yargı organının da başkanı kabul edilmektedir ve Yüksek Mahkeme'nin yetkisi ülkedeki tüm mahkemelerin üzerindedir. Guatemala'da adalet bakanlığı veya hakimler ve savcılar kurulu bulunmadığı için Yüksek Mahkeme'nin yargısal görevleri yanında idari görevleri de bulunmaktadır, bu husus yargı organının kendi kendisini yönetmesi olarak adlandırılmaktadır (Monerosso, 2018: s. 216-217; Americas, 2019: s. 8-9). Bu durum ise 1989 tarih ve 2-89 sayılı kanunun 54. maddesine dayanmaktadır. Maddeye göre mahkemelerin yönetimi konusunda en yüksek organ Yüksek Mahkeme'dir. İlgili maddeye göre Yüksek Mahkeme, hakimlerin görev sürelerinin dolması konusunda veya hakimlik kadroları herhangi bir sebeple boşaldığı zaman Kongre'yi bilgilendirir, hakimlerin atanma süreci buna göre başlar. Yine ilgili maddeye göre Yüksek Mahkeme; hakimlerin atanması, nakli, disiplin cezaları, görevden alınmaları, terfileri konusunda yetkilidir. Maddeden anlaşılacağı üzere Guatemala'da ayrı bir adalet bakanlığı veya hakimler ve savcılar kurulu bulunmadığı için hakimlerin özlük ve disiplin işlemlerini Yüksek Mahkeme yapmaktadır. Yüksek Mahkeme, yine ilgili maddeye göre yargı organının gelir, gider ve bütçesini 1 ay içinde hazırlamaktadır. Guatemala Anayasası'nın 215. maddesine göre Yüksek Mahkeme üyeleri beş yıllığına, Kongre tarafından ülkedeki üniversite rektörleri, hukuk fakültesi dekanları, yargı ve sosyal bilimler enstitüsü müdürleri, Barolar ve Noterler Birliği genel kurulu tarafından atanan temsilciler, temyiz mahkemeleri ve diğer kurulların hakimleri arasından belirlenecek 26 aday arasından atanır. İlgili maddeye göre Yüksek Mahkeme üyesi seçimi için Kongre'nin üye tam sayısının üçte ikisinin oyu gereklidir. Yine ilgili maddeye göre Yüksek Mahkeme üyeleri, başkanlarını, üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile seçer ve başkan, 1 yıl boyunca görevde kalır ve yeniden başkan olarak seçilemez. Guatemala Anayasası'nın "Yüksek Mahkeme Üyelerinin Niteliği" başlıklı 216. maddesine göre: Yüksek Mahkeme hakimi olabilmek için Anayasa'nın 207. maddesinde[6] belirtilen koşullara ilave olarak adayların 40 yaşını bitirmiş ve istinaf ve benzeri niteliklerdeki mahkemelerde veya kurullarda bir dönem hakim olması veya 10 yıl boyunca hukukla ilgili bir mesleği yerine getirmiş olması gerekmektedir. Guatemala Anayasası'nın 209. maddesine göre hakimler, savcılar ve diğer devlet memurları Yüksek Mahkeme tarafından atanır ve bunların terfileri, kıdem ve dereceleri bu konuyla ilgili bir kanun tarafından düzenlenir. Guatemala Anayasası'nın 210. maddesine göre çalışan memurların ve kamu görevlilerinin



6 Guatemala Anayasası'nın "Hakim Olma Koşulları" başlıklı 207. maddesine göre: hakimler doğum yoluyla Guatemala vatandaşı, dürüstlüğü ile tanınmış olmalılar ve medeni ve siyasi hakları konusunda kısıtlı olmamaları, kanunla belirtilen istisnalar dışında hukuk fakültesi mezunu olmaları gerekir. İlgili maddeye göre hakimlerin, işçi sendikaları veya siyasi parti, dini cemaat/tarikat üyesi olmamaları gerekmektedir. Ayrıca Guatemala Anayasası'nın 208. maddesine göre hakimlerin görev süresinin 5 yıl ile sınırlı olduğu hüküm altına alınmış, bu hakimlerin görev süreleri bitince yeniden atanabileceği düzenlenmiştir.

özlük hakları, görev ve yetkileri ve benzeri konular devlet memurları kanunu tarafından düzenlenir. 1989 tarih ve 2-89 sayılı kanunun 55 maddesine göre Yüksek Mahkeme'nin başkanı aynı zamanda yargı organının başkanı sayılır. Yüksek Mahkeme başkanı 56. maddeye göre mahkemeler üzerinde denetim yetkisine sahiptir, aynı zamanda üst derece mahkemeler alt derece mahkemeleri denetleyebilir.

1986 Guatemala Anayasası ile birlikte ülkede Anayasa Mahkemesi kurulmuştur (Wise, 2010: s. 154). Guatemala Anayasası'nın 267. maddesine göre kanunların, genel düzenleyici işlemlerin anayasaya uygunluk denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır. Guatemala Anayasası'nın 268. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'nin görevi anayasal düzeni korumaktır, Anayasa Mahkemesi diğer devlet organlarından bağımsız kolejyal bir mahkemedir ve anayasa yargısı konusunda daimi göreve sahiptir. İlgili madde Anayasa Mahkemesi'nin mali özerkliğe sahip olduğunu da düzenlemektedir. Guatemala Anayasası'nın 269. maddesi Anayasa Mahkemesi'nin oluşumunu düzenlemektedir. Buna göre Anayasa Mahkemesi, her birinin bir tane yedek üyesi olmak üzere 5 üyeden oluşur, Yüksek Mahkeme'nin, Kongre'nin, Cumhurbaşkanı'nın veya Cumhurbaşkanı yardımcısının işlemlerinin anayasaya aykırılık hususları incelendiğinde üye sayısı yedek üyeler arasından kura çekilerek 7'ye çıkarılır. Üyelerden bir tanesi Yüksek Mahkeme üyeleri arasından, bir tanesi Kongre Genel Kurulu tarafından, bir tanesi Bakanlar Kurulu'na başkanlık eden Cumhurbaşkanı tarafından, bir tanesi San Carlos Guatemala Üniversitesi'nin Yüksek Konseyi, diğer üye ise Avukatlar Konseyi Meclisi tarafından seçilir. Üyeler 5 yıllığına görev başına gelmektedir. Üyelerin seçimi ile birlikte yedek üyelerin seçimi de birlikte yapılmaktadır. Guatemala Anayasası'nın 270. maddesine göre Anayasa Mahkemesi üyesi olmak için Guatemala doğumlu, hukuk fakültesi mezunu, iyi nam sahibi ve 15 yıllık mesleki deneyime sahip olmak gerekmektedir. Guatemala Anayasası'nın 271. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'nin başkanlığını en yaşlı üyeden başlayarak her yıl sırayla mevcut üyeler yapar. Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri Guatemala Anayasası'nın 272. maddesinde düzenlenmiştir[7].



7 Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri: tamamen veya kısmen anayasaya aykırı oldukları iddia edilen kanun veya düzenleyici işlemlerin anayasaya uygunluğunu incelemek; Kongre'nin, Yüksek Adalet Mahkemesi'nin, Cumhurbaşkanı veya Cumhurbaşkanı Yardımcısının işlemlerine karşı açılacak amparo davalarını karara bağlamak; Tüm amparo davalarının temyiz incelemesini yapmak herhangi bir davada veya davanın kanun yolları aşamasında uygulanacak hukuk kuralına karşı yapılan anayasaya aykırılık itirazlarını karara bağlamak; devlet organlarının herhangi birinin talebi üzerine uluslararası antlaşmaların, kanun tasarılarının veya kanun tekliflerinin anayasaya uygunluğu hakkında görüş bildirmek; Anayasaya uygunluk ile ilgili her türlü yetki uyuşmazlıklarını çözümleme; Amparo davalarının ve kanunların anayasaya aykırılıkların çözüme kavuşturulması için başvurulan doktrin ve anayasal ilkeleri derlemek ve bu doğrultuda yayınlar yapmak, Yürütme Organı tarafından anayasaya aykırılık nedeniyle veto edilen kanunların anayasaya aykırılığı hakkında görüş bildirmek, Anayasa'da belirtilen diğer konular hakkında görüş bildirmek ve yetkileri kullanmak olarak sıralanmıştır.

Guatemala Anayasası'nın "Yargı Organı" başlıklı 4 bölümünün "Çekişmeli İdare Mahkemesi" başlığını taşıyan 221. maddesine göre Çekişmeli İdare Mahkemesi, idari işlem ve idari sözleşme veya imtiyaz sözleşmeleriyle ilgili uyuşmazlıkları hukukilik açısından denetlemektedir. 1989 tarih ve 2-89 sayılı Guatemala Yargı Organı Organik Kanunu'nun "Yetki" başlıklı 58. maddesine göre Çekişmeli İdare Mahkemesi yargı organları arasında bulunmaktadır (Guatemala Yasama Organı, 1989: s. 23). İlgili kanunun 87. maddesine göre Çekişmeli İdare Mahkemesi, 3'ü asıl ve 2'si yedek olmak üzere Yüksek Mahkeme tarafından atanan 5 üyeden oluşmaktadır. İlgili maddeye göre başkan olacak üyeyi de yine Yüksek Mahkeme belirlemektedir.

## 2. Hakimlerin Özlük ve Disiplin İşlemlerinin Konsey veya Kurullar Tarafından Yapıldığı Ülkeler

### 2.1. Kolombiya[8]

Kolombiya idari yargı konusunda Fransa'dan esinlenmiştir (Gibson, 1943: s. 293; Rodriguez, 2007; s. 476-477; Rodriguez, 2013: s. 567-568). Fransa'dan farklı olarak Kolombiya'da idari yargı yürütme organının bir parçası değil ayrı bir yargı koludur. Bunun yanı sıra Kolombiya'da anayasa yargısına ilave olarak yerli halklarla ilgili davaların görüldüğü özel yargı kolları da bulunmaktadır. Kolombiya'nın bağımsızlığından itibaren idari yargı teşkilatı kurulmasına karşın idari yargı teşkilatı ancak 20. yüzyılın başlarında faaliyete geçmiştir (Rodriguez: 2007: s. 467-477; Rodriguez, 2013: s. 567-568). Kolombiya Danıştay'ı, Simon Bolivar tarafından 1817 tarihinde Angostura şehrinde kurulmuştur (Rodriguez, 1999: 31; Nagle; 1995: s. 78: Gonzales; 2017; s. 178). Kolombiya Danıştay'ı Fransa'da olduğu gibi en başta bir danışma organıyken, zaman içinde idari uyuşmazlıkları karara bağlayan bir mahkeme halini almıştır (Nagle, 1995: s. 78). Kolombiya'da 1886 Anayasası'yla idari yargının yüksek mahkemesi olan Danıştay idari uyuşmazlıkları çözmeye başlamıştır (Fox ve Stetson, 1992: s. 141).



Kolombiya Anayasası'nın 116. maddesine göre yargı yetkisi; Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Ulusal Yargı Disiplin Komisyonu ve diğer mahkeme ve hakimler tarafından yerine getirilir. Ayrıca hakimlerin özlük işlerini

8 Kolombiya 2021 yılı itibariyle 51 milyondan fazla nüfusa ve 1,141,748 kilometre kare yüz ölçümüne sahip bir ülkedir (Review, 2021, 29. Sıra). Kolombiya Güney Amerika'nın kuzeyinde bulunmaktadır, Kolombiya'nın komşuları ise sırasıyla Brezilya, Panama, Venezuela, Peru ve Ekvador'dur. Kolombiya'nın Karayip Denizine kıyısı bulunmaktadır. Kolombiya'nın başkenti Bogota şehridir (Britannica, 2021, para. 1). Kolombiya üniter bir devlettir. Kolombiya'nın hükümet sistemi başkanlık sistemidir. Kolombiya'da yasama organı çift meclisten oluşmaktadır (Britannica, 2021, para. 20). Demokrasi İndeksi 2020 Raporuna göre Kolombiya, demokrasi açısından Dünya'da 46. sıradadır ve kusurlu demokrasi kategorisine girmektedir (Index, 2021, s. 37)

yapan Yargı İdaresi Konseyi de yargı organı açısından önem taşımaktadır. Kolombiya Anayasası'nın 241. maddesine göre Anayasa Mahkemesi anayasaya uygunluk denetimi yapmaktadır. Kolombiya Anayasası'nın 239. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, tek sayıda üyeden oluşmalıdır. İlgili maddeye göre mahkemenin oluşumunda üyelerin farklı yargı kollarında uzmanlaşmış hakimlerden olmasına dikkat edilmelidir. Aynı madde Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçim usulünü de düzenlemektedir. Buna göre Anayasa Mahkemesi üyeleri; Cumhurbaşkanı, Yargıtay ve Danıştay'ın sunacağı aday listelerinden tek dönem olarak 8 yıllığına Senato tarafından seçilir. Anayasa Mahkemesi üyeleri yeniden seçilemezler. Yine ilgili maddeye göre seçimden 1 yıl önce bakanlık veya Yargıtay veya Danıştay üyeliği yapmış kişiler Anayasa Mahkemesi üyesi olarak seçilemezler. Kolombiya Anayasası'nın 241. maddesine göre: Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın bütünlüğünü ve üstünlüğünü korumakla yükümlüdür. İlgili maddede Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri düzenlenmiştir[9].

Kolombiya Anayasası'nın 234. ve 235. maddelerine göre Yargıtay, adli yargının yüksek mahkemesi, temyiz merciidir ve ayrıca suç işlemeleri halinde Başkan'ı ve milletvekillerini Yüce Divan Sıfatıyla yargılamaktadır. Kolombiya Anayasası'nın 234. maddesinde Yargıtay'ın adli yargının en yüksek mahkemesi olduğu ve daireler halinde çalışacağı belirtilmiştir. Mahkeme'nin görev ve yetkileri ise Kolombiya Anayasası'nın 235. maddesinde düzenlenmiştir[10]. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay üyelerinin nitelikleri ve Yargıtay ve Danıştay üyelerinin seçim usulü aşağıda görüleceği üzere ayrı maddelerde düzenlenmiştir. Kolombiya Anayasası'nın 236. maddesinde Da-



9 Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri: kaynakları ne olursa olsun anayasa aykırı olduğu iddia edilen anayasa değişikliklerini vatandaşların itirazı üzerine bunları usul açısından incelemek ve karara bağlamak, anayasayı değiştirmek amacıyla referandum veya kurucu meclis çağrısının anayasaya uygunluğunu usul açısından incelemek ve karara bağlamak; kanunlarla ilgili referandumların, ulusal çaptaki konsültasyon ve plesibtlerin toplanma ve uygulama gibi usul kuralları açısından anayasaya uygunluğunu incelemek ve karara bağlamak; vatandaşların kanunlarla ilgili anayasa aykırılık itirazlarını hem usul hem esas bakımından inceleyip, karara bağlamak; vatandaşların hükümet tarafından çıkartılan kanun hükmündeki kararnamelerle ilgili anayasaya aykırılık itirazlarını esas hem usul bakımından inceleyip karara bağlamak, Kongre soruşturmalarıyla ilgili istisnai durumları karara bağlamak, hükümet tarafından çıkartılan kanun hükmündeki kararnamelerin anayasaya uygunluğu konusunda kesin olarak karar vermek; hükümetin anayasaya aykırı olduğu sebebiyle karşı çıktığı kanun teklif ve tasarılarının anayasaya uygunluklarını esas ve usul bakımından incelemek ve karar vermek, Temel hak ve hürriyetlerin korunmasıyla ilgili mahkeme kararlarını yeniden değerlendirmek, uluslararası anlaşmaların ve bunları onaylayan kanunların uygulanmasına ilişkin nihai kararı vermek, farklı yargı kolları arasında ortaya çıkabilecek görev uyuşmazlıklarını çözümlemek, kendi düzenlemelerini hazırlamak olarak sıralanmaktadır. İlgili maddede Anayasa Mahkemesi'nin usul bakımından düzenlemelerde bir hata olduğunu tespit etmesi üzerine bunları düzeltmesi için ilgili mercii veya organa geri göndereceği düzenlenmiştir

10 Yargıtay'ın görev ve yetkileri: temyiz incelemesi yapmak, suç işlemesi halinde Cumhurbaşkanı veya Cumhurbaşkanı vekilini yargılamak, Kongre üyeleri ile ilgili soruşturmaları yürütmek ve bunların yargılamasını yapmak; suç işlemeleri halinde Yüce Divan sıfatıyla bakanları, Cumhurbaşkanı Yardımcısını, diğer yüksek mahkeme üyelerini, Devlet Bakanlığı çalışanlarını, diplomatları, konsolosları, general ve amiralleri, Sayıştay Başkanını, merkezi idare taşra teşkilatı müdürlerini yargılamak; kendi usul kurallarını hazırlamak, kanunlarla görülen diğer yetkileri kullanmak olarak düzenlenmiştir.

nıştay'ın daireler halinde çalışacağı ve kanunların belirleyeceği şekilde tek sayıda üyeden oluşacağı hüküm altına alınmıştır. Kolombiya İdari Usul ve İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 107. maddesine göre Danıştay 31 üyeden oluşmaktadır (Kongresi, 2011: 29). Danıştay'ın görev ve yetkileri ise Kolombiya Anayasası'nın 237. maddesinde düzenlenmiştir[11].

Kolombiya Anayasası'nın 232. maddesinde Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay üyesi olabilmek için gerekli nitelikler sayılmıştır. Bu nitelikler: Kolombiya'da doğmuş olmak, iyi hal sahibi olmak, hukuk fakültesi mezunu olmak, siyasi suçlar ve benzer suçlar haricinde hapis cezası almamış olmak; 15 yıl boyunca hakim olarak veya Devlet Bakanlığı'nda çalışmış olmak veya bu süre boyunca avukatlık yapmış olmak ya da bu süre boyunca hukuk ile ilgili akademisyenlik yapmış olmaktır. İlgili maddeye göre akademisyenlikten Danıştay'a veya Yargıtay'a üye olarak seçilebilmek için akademik uzmanlık alanının bu mahkemelerdeki konulardan olması gerekir. Yine ilgili maddeye göre bu mahkemelerin hakimi olabilmek için hukuk alanında kariyer yapılmasına gerek yoktur. Kolombiya Anayasası'nın 233. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay üyeleri 8 yıllığına seçilirler ve yeniden seçilemezler. İlgili maddeye göre emeklilik yaşına ulaşmadıkları, iyi davranış sergiledikleri ve görevlerini yerine getirdikleri sürece bu üyeler görevlerinin başında kalırlar. Kolombiya Anayasası'nın 231. maddesi Yargıtay ve Danıştay üyelerinin seçim usulünü düzenlemektedir. Buna göre Yargıtay ve Danıştay üyeleri kanuna uygun olarak Yargı Organı Yönetimi'nin Yargı İdaresi Konseyine çağrı yapmasının ardından Yargı İdaresi Konseyi, 10 kişilik adayların bulunduğu bir liste hazırlar ve bu mahkemelere seçim çağrısında bulunur. İlgili maddeye göre Yargıtay ve Danıştay üye adaylarının bulunacağı listede eşit sayıda hukuk alanında profesyonel olarak çalışmış, yargı organında hakim veya savcı olarak görev yapmış ve akademide görev yapmış kişiler bulunmalıdır. Yargı İdaresi Konseyi'nin hazırlandığı listeler Yargıtay ve Danıştay'a sunulur, oylama bu mahkemelerin üyeleri tarafından yapılır ve ilgili üyeler seçilir. Yargıtay ve Danıştay oylama formülünü ve zamanını kendisi belirler.



Kolombiya Anayasası'nın 7. bölümü "Yargı Organı'nın İdaresi" başlığını taşımaktadır. Kolombiya Anayasası'nın 254. maddesine göre, Yargı Organı'nın idaresinden Yargı İdaresi Konseyi ve Yargı Organı Yönetimi sorumludur. İlgili maddeye göre bu merciiler yargı organının etkinliğini artırmak, yargıya erişimi, yargı bağımsızlığını ve etkili yargısal korumayı sağlamak amaçları doğrultusun-

11 Danıştay'ın görev ve yetkileri: idari yargının en yüksek mahkemesi olarak kanunlarda düzenlenen görevleri yerine getirmek, yürütme organı tarafından çıkarılan bazı kararnamelerin Anayasa'ya uygunluk incelemesini yapmak, merkezi idareye gerekli konularda görüş bildirmek, Anayasa ve kanun değişikliklerini hazırlamak ve bunlar hakkında görüş bildirmek, Anayasaya uygun olarak milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin davalara bakmak, kanunla belirlenen kurallara uygun olarak seçimlerin iptali ile ilgili uyuşmazlıkları karara bağlamak olarak hüküm altına alınmıştır.

da kanunlarca verilen görevleri yerine getirirler. Yine ilgili maddeye göre: Yargı İdaresi Konseyi kanunlara uygun olarak yargı organının politikalarını ve Anayasaya uygun olarak hakim ve savcı adaylarının bulunduğu listeyi belirler ve bu kişileri görevlerine atar. Ayrıca yine ilgili maddede Yargı İdaresi Konseyi'nin görev ve yetkileri de kaleme alınmıştır. Yargı İdaresi Konseyi'nin görev ve yetkileri: kanun koyucu tarafından öngörülmeyen yargı mercilerindeki tüm adli ve idari işlemleri düzenler, yargı mesleğini denetleyip, gözetleyecek Yargı Meslek Komisyonu'nun ve yargı mesleği sistemiyle ilgili düzenlemeleri hazırlamak, hükümete gönderilecek yargı organı bütçesini onaylamak, Yargı Organı Yönetimi'nin organik yapısını düzenlemek, Yargı Organı Yönetimi'ni denetlemek, Yargı Organı Yönetimi'nin performansıyla ilgili raporlar hazırlayıp bunları Kongre'ye sunmak olarak hüküm altına alınmıştır. Yine bu maddede Yargı İdaresi Konseyi'nin oluşumu düzenlemiştir. Buna göre Yargı İdaresi Konseyi 9 üyeden oluşur. Üyeleri Anayasa Mahkemesi Başkanı, Yüksek Adalet Mahkemesi Başkanı, Danıştay Başkanı; Yargı İdaresi Konseyi'nde 4 yıl görev yapmak üzere kamu kurumları veya kamu iktisadi teşebbüslerinde 20 yıl görev yapmış ve Yargı İdaresi Konseyi tarafından aday gösterilecek Yargı Organı Yöneticisi; Yargı İdaresi Konseyi'nde 4 yıl görev yapmak üzere mahkemeler ve hakimler tarafından seçilen bir temsilci, Yargı İdaresi Konseyi'nde 4 yıl görev yapmak üzere Yargı İdaresi Konseyi tarafından seçilecek 3 kalıcı üyedir. Üyelerin hiçbiri yeniden seçilemez. İlgili maddede belirtilen 3 kalıcı üyenin, yargı organının stratejik planlamasının ve kamu politikalarının onaylanması için bunları hükümete sunmaktan sorumlu olacağı belirtilmiştir. Görüldüğü gibi Yargı Organı Yöneticisi, hem Yargı İdaresi Konseyi üyesi olarak hem de Yargı Organı Yönetimi'nin yöneticisi olarak Konsey tarafından seçilmektedir. Bu üyelerin kamu politikalarının, idari modellerin veya kamu yönetiminin hazırlanmasında, değerlendirilmesinde ve denetlenmesinde 10 yıllık tecrübeye sahip olmaları gerektiği ve bunların akademik ve uzman kişiler arasından seçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Son olarak yine 254. maddeye göre hangi bakanların, merkezi idarenin taşra teşkilatı müdürlerinin, baro temsilcilerinin ve akademik temsilcilerinin Yargı İdaresi Konseyi toplantılarına katılabileceğini ilgili kanunun belirleyeceği hüküm altına alınmaktadır. Kolombiya Anayasası'nın 255. maddesine göre Yargı Organı Yönetimi hiyerarşik açıdan Yargı İdare Konseyi'nin altında yer alır ve yerinden yönetim ilkesine göre örgütlenir. İlgili maddede Yargı Organı Yöneticisi'nin görev ve yetkileri düzenlenmiştir[12].



12 Yargı Organı Yöneticisi; Yargı İdaresi Konseyi'nin kararlarını uygulamaktan sorumludur, Yargı İdaresi Konseyine idari ve lojistik açıdan yardım eder, Yargı Organını idari işlerini yerine getirir, hükümete Yargı İdaresi Konseyi tarafından sunulacak Yargı Organı bütçe tasarısını hazırlar, bütçenin Kongre tarafından onaylanması halinde bütçeyi uygular, Yargı İdaresi Konseyi'nin onayı için sunulmak üzere plan ve programları hazırlar, tüm ülke çapında idari modelleri hazırlar ve usul modellerini uygular, Yargı Mesleği sistemini yönetir, Yargı Mesleği Komisyonu'nu düzenler, yargı mercileriyle ilgili mülakatları idare eder ve çalışanlarla ilgili değerlendirmeleri yapar. İlgili maddede Yargı Organı Yöneticisi'nin, yargı organının temsilcisi olduğu ve kanunla verilecek diğer görevleri yerine getireceği belirtilmiştir.

Kolombiya Anayasası'nın 257. maddesi Ulusal Yargı Disiplin Komisyonu'nu düzenlemektedir. Buna göre Ulusal Yargı Disiplini Komisyonu; hakim, savcı ve yargı organında çalışan diğer devlet memurlarının disiplin işlemlerini yerine getirir. İlgili maddeye göre, Komisyon 7 üyeden oluşur. Üyelerden 4 tanesi, Yargı Organı Yönetimi tarafından yapılacak çağrı üzerine Yargı İdaresi Konseyi tarafından sunulacak listeden Kongre Genel Kurulu tarafından seçilir. Üyelerden üç tanesi Cumhurbaşkanı tarafından sunulacak listeden Kongre Genel Kurulu tarafından seçilir. İlgili maddeye göre üyelerinin görev süresi 8 yıldır, bu üyeler aynı zamanda Yüksek Adalet Mahkemesi üyeleri için gerekli olan nitelikleri taşımalılardır. Ayrıca bu üyeler yeniden seçilemezler. İlgili maddeye göre Ulusal Yargı Disiplin Komisyonu, kanunların baroları yetkilendirdiği haller dışında suç işlemeleri halinde avukatlar hakkında da disiplin işlemleri yapma konusunda yetkilidir.

## 2.2. Dominik Cumhuriyeti[13]

Dominik Cumhuriyeti'nde idare hukuku Kıta Avrupası Hukukuna dayanmaktadır ve Fransa'dan iktibas edilmiştir (Huertas, 2018: s. 429). Dominik Cumhuriyeti'nde idarenin yargısal denetimi 1844 Anayasası zamanında yasama organı, yargı organı ve Fransa'dakine benzer bir şekilde yürütme organına bağlı olarak faaliyet gösteren bir yüksek mahkeme tarafından ortak bir şekilde yapılmıştır. 1844-1874 yılları arasında ise bu denetimi Yüksek Mahkeme yapmıştır (Francisco, 2016: para. 33). 1947 yılında 1494 sayılı kanun ile idari yargı kolu ve Yüksek İdare Mahkemesi kurulmuştur (Huertas, 2006: s. 371). Yüksek İdare Mahkemesi, faaliyete başladığı ilk yıllarda Fransız Danıştay'ı şeklinde örgütlenmiş ve tutuk adalet sistemine göre görevini yerine getirmiştir. Bu sisteme göre Yüksek İdare Mahkemesi'nin kararları devlet başkanının onayı ile yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra Yüksek İdare Mahkemesi'nin kararlarının temyiz incelemesi Yüksek Mahkeme tarafından yapılmıştır (Huertas, 2018: s. 460; Huertas, 2009: s. 119). Halen yürürlükte olan ve idarenin yargısal denetiminin dayanağı olan 13-07 sayılı kanun ile idari yargı kolu tam anlamıyla oluşturulmuştur (Francisco, 2016: para. 52).



Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın Yargı Yetkisi başlıklı 149. maddesine göre yargı yetkisinin Yüksek Mahkeme ve Anayasa ve kanunlarda

13 Dominik Cumhuriyeti 2021 yılı itibariyle 11 milyona yakın nüfusa ve 48,671 kilometre kare yüz ölçümüne sahiptir (Review, 2021, sıra 85). Dominik Cumhuriyeti, Karayip Denizi'nin en büyük ikinci adası sayılan Hispaniola Adasında bulunmaktadır. Dominik Cumhuriyeti'nin bu adadaki komşusu Haiti'dir. Dominik Cumhuriyeti'nin başkenti Santo Domingo şehridir (Britannica, 2022, para. 1). Dominik Cumhuriyeti'nin hükümet sistemi başkanlık sistemidir ve yasama organı çift meclisli bir yapıya sahiptir Britannica, 2022, para. 20). Demokrasi İndeksi 2020 Raporuna göre Dominik Cumhuriyeti, demokrasi açısından Dünya'da 63. sıradadır ve kusurlu demokrasi kategorisine girmektedir (Index, 2021, s. 37).

düzenlenen diğer mahkemeler tarafından kullanılacağı hüküm altına alınmıştır. Dominik Cumhuriyeti'nin 153. maddesinde Yüksek Mahkeme üyesi olabilmek için gerekli koşullar sayılmıştır. Yüksek Adalet Mahkemesi üyesi olabilmek için gerekli koşullar: Dominik Cumhuriyeti vatandaşı ve 35 yaşını bitirmiş olmak, medeni ve siyasi haklardan mahrum olmamak, hukuk fakültesini bitirmiş olmak veya hukuk alanında doktora yapmış olmak ve hukukla ilgili mesleklerde veya hukuk alanında 12 yıl profesörlük yapmış olmak ya da aynı süre boyunca hakim olarak veya Devlet Bakanlığı'nda çalışmış olmak olarak sıralanmıştır. Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesi'nin üyeleri, aşağıda inceleneceği üzere bir konsey tarafından atanır. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 154. maddesinde Yüksek Mahkeme'nin görev ve yetkileri düzenlenmiştir[14]. Yüksek Mahkeme'nin yargı organıyla ilgili en önemli yetkisi istinaf ve istinaf mahkemesi niteliğindeki mahkemelerin, ilk derece mahkemesi ve bu nitelikteki mahkemelerin, sulh hakimliklerinin ve yargı organını oluşturan diğer mahkemelerin hakimlerini ve varsa yedek üyelerini atamaktır. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın Yüksek Mahkeme'nin Oluşumu başlıklı 152. maddesinde Yüksek Mahkeme'nin 16 üyeden oluşacağı ve daireler halinde görev yapacağı düzenlenmiştir.

Dominik Cumhuriyeti'nin Anayasa Mahkemesi başlıklı 184. maddesinde Anayasa Mahkemesi'nin anayasanın üstünlüğünü ve temel hak ve hürriyetlerin korunmasını sağlayan bir yüksek mahkeme olduğu ve kararlarının herkes için bağlayıcı olduğu hüküm altına alınmaktadır. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 186. maddesinde Anayasa Mahkemesi'nin 13 üyeden oluştuğu hüküm altına alınmıştır. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 187. maddesine göre Anayasa Mahkemesi üyeleri 9 yıllığına görev başına gelir; üyeler, 5 yıldan az görev yapanlar haricinde yeniden üye seçilemezler. Dominik Cumhuriyeti'nin 185. maddesi Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerini düzenlemektedir[15].



Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 6. bölümünün başlığı Ulusal Hakimler Konseyi başlığını taşımaktadır. Dominik Cumhuriyeti'nin 178. maddesi Ulusal Hakimler Konseyi'nin oluşumunu düzenlemektedir. Ulusal Hakimler Konseyi 8 üyeden oluşmaktadır. Ulusal Hakimler Konseyi: Cumhurbaşkanı,

14 Yüksek Mahkeme'nin diğer görev ve yetkileri: Yüce Divan sıfatıyla Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Yüksek Mahkeme üyeleri, Yüksek Seçim Mahkemesi dahil olmak üzere tüm hakimleri, diplomatları suç işlemeleri halinde yargılamak; mahkemelerin vereceği nihai kararların temyiz incelemesini yapmak düzenlenmiştir.

15 Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri: Cumhurbaşkanının, Senato veya Temsilciler Meclisi üyelerinin üçte birinin veya meşru ve hukuken korunan menfaate sahip herhangi bir kişinin talebiyle kanun, kararname, tüzük, karar ve yönetmeliklerin anayasaya uygunluk incelemesini yapmak; uluslararası antlaşmaların yasama organı tarafından onaylanmasından önce önleyici denetimini yapmak, kamusal makamların arasındaki sorumluluk (görev ve yetki) çatışmalarını çözümlemek, kanunlar tarafından verilen diğer yetkileri kullanmak şeklinde düzenlenmiştir.

Senato Başkanı; Senato'da Senato Başkanı'nın siyasi partisinden farklı siyasi partiler bloğuna ait olan ve Senato'nun ikinci çoğunluğunu temsil siyasi partiden Senato tarafından seçilecek bir aday, Temsilciler Meclisi Başkanı, Temsilciler Meclisi'nde Temsilciler Meclisi Başkanı'nın siyasi partisinden farklı siyasi partiler bloğuna ait olan ve Temsilciler Meclisi'nin ikinci çoğunluğunu temsil eden siyasi partiden Temsilciler Meclisi tarafından seçilecek bir aday, Yüksek Mahkeme Başkanı, sekreterlik görevi üstlenecek ve Yüksek Mahkeme'nin üyeleri arasından seçilecek bir kişi ve Ulusal Başsavcı'dan[16] oluşur. Ulusal Hakimler Konseyi'nin görev ve yetkileri ise Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 179. maddesinde düzenlenmiştir. Ulusal Hakimler Konseyi'nin görev ve yetkileri: Yüksek Mahkeme'nin, Anayasa Mahkemesi'nin üyelerini, Yüksek Seçim Mahkemesi'nin[17] asıl ve yedek üyelerini seçmek, Yüksek Adalet Mahkemesi'nin üyelerinin çalışmalarını değerlendirmektir. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 180. maddesi Seçim Kriteri başlığını taşımaktadır. Buna göre Yüksek Adalet Mahkemesi'ne seçilecek üyelerin 4'te 3'ü halen hakimlik mesleğini yerine getiren kişiler arasından seçilmelidir, kalan 4'te 1'i ise hukuk alanında çalışan veya akademik kariyer yapan veya Devlet Bakanlığı'nda çalışan kişiler arasından atamalıdır. Yine ilgili maddeye göre Ulusal Hakimler Konseyi, Yüksek Mahkeme'nin Başkanını ve başkana vekalet edecek 2 üyeyi atamalıdır, Yüksek Mahkeme Başkanı ve vekil başkanlar ve diğer üyeler 7 yıllığına görev başına gelirler ve sonraki dönem Ulusal Hakimler Konseyi'nin olumlu değerlendirme sonucuna göre yeniden üye olarak seçilebilirler. Yine ilgili maddeye göre Ulusal Hakimler Konseyi, Yüksek Adalet Mahkemesi'ne bu nitelikte üye bulamazsa benzer nitelikte üyeleri Yüksek Adalet Mahkemesi başkan ve başkan vekilleri olarak seçebilir. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 181. maddesine göre Yüksek Mahkeme üyeleri, seçildikleri tarihten itibaren 7 yıl sonra Ulusal Hakimler Konseyi tarafından çalışmaları açısından değerlendirmeye tabi tutulurlar, bu değerlendirme so-



16 Dominik Anayasası'nın Yargı Organı başlıklı bölümünün 5 alt bölümünün Devlet Bakanlığı başlıklı 169. maddesine göre Devlet Bakanlığı, devletin suçla mücadele politikasının oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumludur, aynı zamanda ceza soruşturmalarının yapılmasından da sorumlu organdır. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 170. Maddesinde Devlet Bakanlığı'nın idari, işlevsel ve mali özerkliğe sahip olduğu ve görevlerini kanunilik, objektiflik, hiyerarşi, sorumluluk, bölünmezlik ve faaliyet birliği ilkelerine göre yerine getireceği düzenlenmiştir. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 171. maddesine göre Ulusal Başsavcıyı ve Devlet Bakanlığı'nda çalışacak yardımcı savcıların yarısının Cumhurbaşkanı tarafından atanacağı düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre Ulusal Başsavcı ve yardımcı savcı olabilmek için Yüksek Adalet Mahkemesi üyesi niteliklerine sahip olmak gerekir. Yine ilgili maddeye göre Devlet Bakanlığı'nın diğer üyelerinin nasıl atanacağı kanunla düzenlenir.

17 Dominik Anayasası'nın 214. maddesine göre Yüksek Seçim Mahkemesi, seçimlerle ilgili uyuşmazlıkları ve siyasi parti, grupların kendi içlerindeki anlaşmazlıkları çözümlemekle görevli merciidir. Dominik Anayasası'nın 215. Maddesi Yüksek Seçim Mahkemesi'nin oluşumunu düzenlemektedir. Buna göre Yüksek Seçim Mahkemesi, 4 üyeden oluşur ve en az 3 üyeyle toplanıp karar alır. Asıl ve yedek üyeleri 4 yıllığına Ulusal Hakimler Konseyi tarafından atanır.

nucunda olumsuz görüş verilirse üyeler yerine başka üyeler seçilir, bu halde Ulusal Hakimler Konseyi olumsuz görüşüyle ilgili kanuna uygun olarak kararını destekleyen kanıtlar sunmak zorundadır. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 182. maddesine göre Ulusal Hakimler Konseyi, Anayasa Mahkemesi başkanını ve başkan vekillerini de atar. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 183. maddesine göre Ulusal Hakimler Konseyi, Yüksek Seçim Mahkemesi'nin başkan ve başkan vekillerini seçer.

Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın İdari Yargı başlıklı 4. bölüm 1. kısım başlığının altında bulunan 164. maddesinde idari yargının Yüksek İdare Mahkemesi ve ilk derece mahkemelerinden oluştuğu, Yüksek İdare Mahkemesi'nin daireler halinde çalışabileceği ve kararlarının temyize açık olduğu hüküm altına alınmıştır. Anayasa'nın 165. maddesinde Yüksek İdare Mahkemesi'nin görev ve yetkileri düzenlenmiştir[18]. Yüksek İdare Mahkemesi'nin temyiz denetimi yapan bir yüksek mahkeme olarak değil bir istinaf mahkemesi olarak düzenlendiği belirtilmektedir (Lockward, 2019: s. 168). Bu sebeple Yüksek İdare Mahkemesi'nin oluşumunun ve üyelerinin seçiminin Anayasada düzenlenmediği sonucu çıkarılmaktadır. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 164. maddesinin devamında Yüksek İdare Mahkemesi üyesi olmak için istinaf mahkemesi hakimleriyle aynı niteliklere sahip olmak gerektiği hüküm altına alınmıştır. İlgili maddenin yaptığı atıf nedeniyle Anayasa'nın 158. maddesinde istinaf mahkemesi hakimlerinin nitelikleri düzenlenmiştir. Buna göre istinaf mahkemesi hakimi olabilmek için: Dominik Cumhuriyeti vatandaşı olmak, medeni ve siyasi haklardan mahrum olmamak, hukuk fakültesi mezunu olmak veya hukuk alanında doktora yapmış olmak ve kanunun belirleyeceği sürede ilk derece mahkemelerinde hakim olarak çalışmış olmak gereklidir.



Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın yargı organını düzenleyen 5. bölümünün ikinci alt başlığı Yargı Konseyi başlığını taşımaktadır. Dominik Anayasası'nın Yargı Konseyi'nin Oluşumu başlıklı 155. maddesine göre: Yargı Konseyi, Yüksek Mahkeme'nin başkanından, Yüksek Adalet Mahkemesi üyelerinin kendi aralarından seçeceği bir üyeden, istinaf mahkemesi veya istinaf mahkemesi niteliğindeki mahkemelerin üyelerinin kendi aralarında seçecekleri bir üyeden, ilk derece mahkemelerinin üyelerinin kendi aralarından seçecekleri bir üyeden ve sulh hakimliklerinin kendi aralarından seçecekleri bir üyeden oluşmaktadır. İlgili maddenin 1. paragrafına göre Yargı Konse-

18 Yüksek İdare Mahkemesi'nin görev ve yetkileri: ilk derece idare mahkemelerinin kararlarının istinaf incelemesini yapmak, kanunlarda düzenlenen hallerde idari işlem ve eylemler nedeniyle devlete açılacak davaları ilk derece mahkemesi olarak görmek, idare ile devlet memurları ve kamu görevlileri arasındaki uyuşmazlıkları karara bağlamak ve kanunlarda düzenlenen diğer görevleri yerine getirmek olarak düzenlenmiştir.

yi'nin üyeleri, 5 yıllığına görev başına gelirler, Yüksek Mahkeme üyeleri hariç olmak üzere aynı anda hakimlik görevlerine devam edebilirler ve Yargı Konseyi üyesi olarak tekrar seçilemezler. İlgili maddenin ikinci paragrafına göre Yargı Konseyi'nin çalışma usulü ve şekli kanun tarafından belirlenir. Dominik Cumhuriyeti Anayasası'nın 156. maddesi Yargı Konseyi'ni "*Yargı Organı'nın idaresini ve disiplini sağlayan yegane mercii"* olarak tanımlamış ve Yargı Konseyi'nin görev ve yetkilerini belirlemiştir. Buna göre Yargı Konseyi'nin görev ve yetkileri: kanunlara uygun olarak atanacak hakim adaylarını, hakimlerin derecelerini ve terfilerini Yüksek Mahkeme'ye bildirmek, yargı organın mali yönetimini sağlamak; Yüksek Adalet Mahkemesi'nde çalışanların dışındaki hakimlerin, memurların ve kamu görevlilerinin disiplin işlemlerini yapmak; hakimlerin ve yargı organında çalışan hakimlerin, devlet memurlarının çalışmalarını değerlendirmek ve bu konuda gerekli araçları kullanmak; kanunların verdiği görevleri yerine getirmek, yargı organında çalışan tüm memur ve kamu görevlilerini atamak ve Yargı Organı ile ilgili idari ofisleri kurmak olarak sıralanmıştır.

### 2.3. Meksika[19]



Meksika'da 1812 yılında idari hakimler, yürütme organına bağlı olarak vergi kurumları nezdinde görevlerini yerine getirmiştir. Meksika'nın 1824 Anayasası ile birlikte, bu hakimlerin görevlerine son verilmiş ve idareye ilişkin uyuşmazlıklar adli yargı mahkemelerinde görülmüştür (Fierro ve Garcia, 2010: s. 5; Garcia, 2016: s. 19). Meksika'da idari yargının tarihsel dayanağı 1853 tarihli İdari Uyuşmazlıkların Çözümü Kanunu olarak kabul edilmektedir. Bu kanun Fransız yasalarından ve özellikle Fransız Danıştay'ından etkilenerek hazırlanmıştır (Perlingeiro, 2016: s. 253; Ruiz, 2021: s. 7; Fraga, 2000: s. 48-449; Ruiz, 2015: s. 132). Meksika'da 1936 yılında vergi harç, ceza ve tarh işlemleriyle ilgili uyuşmazlıkları çözümlemek amacıyla Federal Vergi Mahkemesi kurulmuştur. Ancak Federal Vergi Mahkemesi'nin gördüğü davalar ayrı bir yargı kolu olarak kabul edilmemiş; federal idare ile bireyler arasındaki idari uyuşmazlıklar ABD'dekine benzer bir şekilde federal idare kurulları tarafından çözümlenmiştir (Cabrera 1957: s. 446; Fierro ve Garcia, 2010: s. 5). Bu kurullar 1946 yılına kadar faaliyet

19 Meksika 2021 yılı itibariyle 130 milyondan fazla nüfusa ve 1,964, 375 kilometre kare yüzölçümüne sahiptir (Index, 2021, Sıra 10). Meksika, Kuzey Amerika'da bulunmaktadır ve yüzölçümü açısından Brezilya ve Arjantin'den sonra Latin Amerika'nın en büyük 3. ülkesi olarak kabul edilmektedir. Meksika'nın başkenti Meksiko Şehridir. Meksika, kuzeyde Amerika Birleşik Devletleri ile güneyde ise Guatemala ve Belize ile komşudur (Britannica, 2021, para. 1). Meksika federal devlet şeklini, hükümet sistemi açısından ise başkanlık sistemini benimsemiştir. Meksika'nın yasama organı çift meclisli bir yapıya sahiptir (Britannica, 2022, para .70). Demokrasi İndeksi 2020 Raporuna göre Meksika, demokrasi açısından Dünya'da 72. sıradadır ve kusurlu demokrasi kategorisine girmektedir (Index, 2021, 37).

göstermişlerdir, federal idare kurulların nihai kararlarının temyiz incelemelerini ise Federal Yüksek Mahkeme yapmıştır (Cabrera, 1957: s. 448). Bu tarihten sonra 1936 yılında kurulan Federal Vergi Mahkemesi, Federal İdare Mahkemesi olarak adlandırılmış, Meksika Anayasası'na alt derece federal idare mahkemesi kurulmasına ve federe devletlerde idare mahkemelerinin kurulmasına yönelik hükümler eklenmiştir (Garcia, 2016: 19). Federal İdare Mahkemesi'nin oluşumunda ve kuruluşunda Fransız Danıştay'ından esinlenildiği belirtilmektedir. Benzer şekilde Federal İdari Uyuşmazlık Kanunu da Fransa'dan esinlenerek hazırlanmıştır (Lopéz-Ayylon, Garcia vd., 2015: s. 18). 2000 yılına gelindiğinde Federal Vergi Mahkemesi, Federal İdare Ve Vergi Mahkemesi olarak adlandırılmış (Cuevas, 2019: s. 114; Espionsa, 2003: s. 744), 2005 yılında ise federal idarenin işlem ve eylemlerine karşı açılacak idari davalara uygulanan Federal İdari Uyuşmazlık Kanunu yürürlüğe girmiştir (Rosaslanda, 2010: s. 119-120). 2015 yılında ise Meksika Anayasası'nda yapılan bir değişiklikle Federal İdare ve Vergi Mahkemesi, Federal İdare Mahkemesi olarak adlandırılmıştır. Bu tarihten önce yargı organının içerisinde sayılmayan Federal İdare Mahkemesi, bu reformla birlikte yargı organının bir parçası haline gelmiş ve ülkede idari yargı tam anlamıyla kurulmuştur (Cuevas, 2019: 116). Meksika'nın Kıta Avrupası hukuk düzenini benimsediğine (Biles, 1976: s. 288; Shrik, 2010: s. 9; Kossick, 2004: s. 731) ancak yargı organı konusunda ABD'den esinlendiğine işaret edilmektedir (Biles, 1976: s. 288).



Meksika Anayasası'nın 94. maddesine göre yargı organının Federal Yüksek Mahkeme, Seçim Mahkemesi[20], uzmanlaşmış bölge mahkemeleri, kolejyal mahkemeler ve tek hakimli mahkemelerden oluştuğu düzenlenmiştir. Bunlara ek olarak ülkede idari yargı alanında Federal İdare Mahkemesi de bulunmaktadır. Federal yargı organının en üst derece mahkemesi Federal Yüksek Mahkeme'dir (Müşavirliği, 2014: s. 8; Staton, 2010: s. 101-102). Bunlar dışında Meksika Anayasası'nda Federal Yüksek Mahkeme'nin görev ve yetkileri, tek maddede düzenlenmek yerine farklı maddelerde düzenlenmiştir[21]. Meksika Anayasası'nın 94. Maddesine göre Federal Yüksek

20 Meksika Anayasası'nın 99. maddesine göre Seçim Mahkemesi'nin seçim uyuşmazlıkları konusunda uzmanlaşmış bir mahkeme ve federal yargı organının bir parçası olduğu düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre Seçim Mahkemesi, Yüksek Seçim Mahkemesi ve bölgesel seçim mahkemelerinden oluşmaktadır.

21 Meksika Anayasası'nın 105. maddesinde düzenlenen ve Federal Yüksek Mahkeme'nin en kayda değer yetkisi: federal devletin organları veya federal devlet ile federal bölge, federe devletler ve ayrı federe devlette bulunan iki belediye arasındaki yetki uyuşmazlıklarını veya düzenlemelerinin federal anayasaya uygun olup, olmadığı ile ilgili uyuşmazlıkları çözümlemektir. Federal Yüksek Mahkeme'de görülen bu yargısal yol, "anayasal ihtilaf" olarak isimlendirilmektedir (Oropeza, 2007: s. 200). Yine Anayasa'nın 105. maddesine göre: Federal Yüksek Mahkeme, federal ve federe devlet mahkemeleri arasındaki yetki uyuşmazlıklarını çözmektedir. 1994 Anayasa değişikliği ile birlikte Federal Yüksek Mahkemesi'nin yetkileri artırılmış ve Mahkeme, anayasa mahkemesi işlevine sahip olmuştur. Federal

Mahkeme, 11 üyeden oluşmaktadır. Yine ilgili maddeye göre Federal Yüksek Mahkeme üyeleri 15 yıllığına göreve atanırlar ve geçici üye olarak görev yapmadıkları sürece ikinci kez Federal Yüksek Mahkeme hakimi olarak atanamazlar. Meksika Anayasası'nın 95. maddesinde Federal Yüksek Mahkeme üyesi olabilmek için gerekli nitelikler sayılmıştır. Buna göre Federal Yüksek Mahkeme üyesi olabilmek için: Meksika vatandaşı olmak, kısıtlı olmamak, 35 yaşını doldurmuş olmak, atanma tarihi itibariyle 10 yıldır hukuk fakültesi mezunu olmak, iyi halli olmak ve 1 yıldan fazla hapis cezasına çarptırılmamak, atanma tarihi itibariyle en az 2 yıldır Meksika'da yaşıyor olmak, atanma tarihinden en az bir yıl önce bakan, senatör, milletvekili olmamak gereklidir. Meksika Anayasası'nın 96. maddesine göre Federal Yüksek Mahkeme hakimlerinin atanma usulü düzenlenmektedir. Bu usule göre yürütme organını oluşturan Başkan, Senato'ya Federal Yüksek Mahkeme'ye üye olarak atanmak üzere 3 adayın bulunduğu bir liste sunduktan sonra Senato, toplantıda bulunan mevcut üyelerinin oylarının 3'te 2'siyle listede bulunan adaylardan birisini Federal Yüksek Mahkeme üyesi olarak atamaktadır. Senato'nun 3 adayı da reddetmesi halinde, yürütme organını oluşturan Başkan 3 aday içeren yeni bir listeyi Senato'ya sunar ve önceki usul tekrarlanır. Meksika Anayasası'nın 97. maddesine göre Federal Yüksek Mahkeme Başkanı 4 yılda bir yapılacak genel kurulda Federal Yüksek Mahkeme üyeleri arasından seçilir. Federal Yüksek Mahkeme'nin sekreter, memur ve çalışanlarının Federal Yüksek Mahkeme tarafından atanacağı yine ilgili maddede belirtilmiştir.



Meksika Anayasası'nın 73. maddesinin XIXX-H bendi idari yargı kolunu kurarak, Federal İdare Mahkemesi'nin oluşumunu, üyelerinin atanma usulünü ve Mahkemenin görevlerini düzenlemektedir. Buna göre Federal

Yüksek Mahkeme bu reformla birlikte kanunların anayasaya uygunluğu denetimini yaparak anayasal uyuşmazlıkları çözmektedir (Sanchez vd., 2011: s. 187; Zamora, 2000: s. 231; Domingo, 2005: s. 31). Federal Mahkeme'ye anayasal ihtilafları çözme yetkisi 1994 anayasa değişikliği ile verilmiştir (Domingo, 2005: s. 31). Anayasal ihtilafları çözmek ve kanunların anayasaya uygunluk incelemesini yapmak Federal Yüksek Mahkeme'nin 2 temel fonksiyonudur. Meksika Anayasası'nın 29. maddesine göre olağanüstü hallerde çıkartılacak başkanlık kararnamelerinin anayasaya ve hukuka uygunluk denetimini Federal Yüksek Mahkeme yapmaktadır. Meksika Anayasası'nın 35. maddesine göre temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması, devletin gelir giderleri, ulusal güvenlik ve askeri disiplin rejimi ile ilgili konularda halka danışma usulüne başvurulamayabileceğini bunlarla ilgili uyuşmazlıkları Kongre'nin çağrısı üzerine Federal Yüksek Mahkeme'nin çözümleyeceği düzenlenmiştir. Meksika Anayasası'nın 46. maddesine göre eyaletlerin anlaşma yoluyla sınırlarını belirleyebileceklerini, anlaşma olmaması halinde bununla ilgili uyuşmazlıkların Federal Yüksek Mahkeme tarafından çözümleneceği hüküm altına alınmıştır. Meksika Anayasası'nın 94. Maddesinde ise Federal Yüksek Mahkeme'nin federal mahkemeler ve federal uzmanlık mahkemeleri arasındaki iş yükü dağılımını belirleyeceği düzenlenmiştir. Federal Yüksek Mahkeme'nin federal kanunların anayasaya uygunluk denetimi yapma yetkisinin anayasal dayanağı ise Meksika Anayasası'nın 105. maddesidir. Yine ilgili maddeye göre Federal Yüksek Mahkeme, Federal Savcılık ile ilgili konularda ve federal idarenin davaya taraf olması halinde federal bölge mahkemelerinin verdiği kararlara karşı temyiz mercii olarak görev yapmaktadır.

İdare Mahkemesi, genel kurul veya daireler halinde çalışır ve 16 üyeden oluşur. Yüksek İdare Mahkemesi'nin üyeleri, Başkan tarafından Senato üyelerinin veya Senato'nun tatil döneminde olması halinde Senato Daimi Kurulu üyelerinin 2/3'ünün onayı ile atanır. İlgili maddeye göre üyeler 16 yıllığına atanırlar ve ikinci kez üye olarak atanamazlar. Federal İdare Mahkemesi'nin görevi kişilerle federal idare arasında çıkabilecek idari uyuşmazlıkları çözmektir. İlgili maddeye göre bu uyuşmazlıklar arasında iptal davalarının yanında tam yargı davaları da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Federal İdare Mahkemesi, devlet memurları ve kamu görevlilerine ciddi idari suç işlemeleri halinde idari yaptırım cezaları da vermektedir. Federal İdare Mahkemesi'nin bölge dairelerinin hakimleri, Senato üyelerinin oylarının çoğunluğu ile atanması dışında de aynı usule göre atanmaktadır.

Meksika Anayasası'nın 94. maddesine göre: Yüksek Mahkeme haricinde federal hakimlerin idaresinin, özlük ve disiplin işlerinin Federal Yargı Konseyi tarafından yapılacağı hüküm altına alınıştır. Meksika Anayasası'nın 97. maddesine göre federal hakimlerin özlük ve disiplin işlemlerini Federal Yargı Konseyi yapmaktadır. İlgili maddeye göre federal bölge ve il mahkeme hakimlerini Federal Yargı Konseyi atamaktadır. Bu maddede, Federal Yüksek Mahkeme'nin, bir hakimin şüphe doğuran bir davranışı olması halinde ilgili hakime soruşturma açılmasını Federal Yargı Konseyi'nden talep edebileceği belirtilmiştir. Meksika Anayasası'nın 100. maddesinde Federal Yargı Konseyi'nin yargı organına dahil bir makam olduğu, teknik ve işlevsel bağımsızlığa sahip olduğu ve kararları konusunda özgür bir makam olduğu belirtilmiştir. İlgili maddeye göre Federal Yargı Konseyi 7 üyeden oluşmaktadır. Federal Yüksek Mahkeme'nin başkanının aynı zamanda Federal Yargı Konseyi'nin başkanı olduğu belirtilmiştir. Federal Yargı Konseyi'nin 3 üyesi bölge ve il federal hakimleri arasından 8 oyla Federal Yüksek Mahkeme tarafından; 2 üyesi Senato tarafından, 1 üyesi ise yürütme organını oluşturan Başkan tarafından atanmaktadır. İlgili maddede Federal Yargı Konseyi üyesi olabilmek için, Federal Yüksek Mahkeme üyesi olmak için Anayasa'nın 95. maddesinde düzenlenen koşulları sağlamak gerektiği hüküm altına alınmıştır. Meksika Anayasası'nın 100. maddesinde, Federal Yargı Konseyi'nin kararlarının nihai olduğu, bunlara karşı başvurulabilecek bir mercii bulunmadığı ifade edilmektedir. Ancak ilgili maddeye göre Konseyin hakimlerin atanmaları ve görevden alınmalarıyla ilgili kararlarının yeniden incelenmesi için Federal Yüksek Mahkeme'ye başvurulabileceği ve Federal Yüksek Mahkeme'nin bu kararları konuyla ilgili kanuna uygunluk açısından inceleyeceği düzenlenmiştir.

## 3. Türkiye'de Yargı Organının Oluşumuyla İlgili Öneriler

Yargı organının oluşumuyla ilgili yukarıdaki Latin Amerika ülkeleriyle ilgili verilen bilgilerin ışığında, Türkiye'de olası bir anayasa değişikliği ihtimalinde yargı organının oluşumunda yargı organının tarafsızlığını güçlendirmeye yönelik önerileri maddeler halinde ele almak gereklidir.

1- Türkiye'de hakimlerin ve savcıların atama ve disiplin işlemlerini yapan Hakimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin tamamının yargı üyesi olmakla birlikte bu üyelerden hiçbirinin yargı merciileri tarafından değil de siyasi iktidar tarafından seçilmesi eleştirilmektedir. Mevcut sistemde Kurul'un üyelerinin 6 tanesi (Adalet bakanı ve yardımcısı dahil olmak üzere) doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından, kalan 7 üye ise TBMM tarafından 5'te 3 çoğunlukla seçilmektedir. HSK üyelerinin 6 tanesi Cumhurbaşkanı tarafından seçildiğinden, TBMM tarafından seçilecek HSK üyelerinden bir tanesinin dahi Cumhurbaşkanını destekleyen meclis çoğunluğu tarafından seçilmesi ihtimalinde, Cumhurbaşkanı'nın HSK'da üye sayısı açısından mutlak bir çoğunluğa ulaşabileceğine dikkat çekilmektedir. Bu durumda ise yargı organının Cumhurbaşkanı'na ve siyasi iktidara karşı tarafsız olmasının imkansız olduğu dile getirilmektedir (Ulusoy, 2020: s. 38-39). Benzer şekilde HSK üye seçimi konusunun gözden geçirilmesi gerektiği ve HSK üyelerinin seçimi konusunda sadece TBMM ve Cumhurbaşkanı'na yetki verilmesinin siyasetin bu Kurulda egemen olacağı ihtimali dile getirilmektedir (Bayraktar, 2021: s. 139). İncelenen ülkelerde bu konuyla ilgili düzenlemelere sırayla bakmak gerekir. Hakimlerin atanma ve disiplin işlemlerini Uruguay ve Guatemala'da yüksek mahkemeler yapmaktadır. Yüksek mahkeme üyeleri doğrudan yasama organları tarafından seçilmektedir. Yüksek mahkeme üyelerinin sadece yasama organı tarafından seçilmesi ve bu konuda yürütme organına bir yetki verilmemesi yargı organının yürütme organına karşı tarafsız olabileceği ihtimalini akıllara getirse de meclis çoğunluğunun yürütme organını oluşturan başkanı desteklemesi halinde yüksek mahkemelerde başkanı destekleyen üyelerin çoğunluğa ulaşması ihtimalini doğurabilir. Bu ihtimali bertaraf etmek için hakimlerin atanma ve disiplin işlemlerini yapan mercilerin üyelerinin çoğunluğunun yargı organı tarafından seçilmesi/atanması bir çözüm yolu olarak görülebilir. Kolombiya'da hakimlerin atama ve disiplin işlemlerini yapan Kurul ve Komisyon üyelerinin çoğunluğu yargı organı tarafından seçilmektedir. Bunlardan hakimlerin atanma ve terfi işlerini yapan Yargı İdaresi Konsey üyelerinin bir kısmını yüksek mahkeme üyelerinin başkanları oluşturmakta ve kalan 6 üyesi yargı organı tarafından seçilmektedir. Hakim ve savcıların disiplin işlemlerini yapan Ulusal Yargı Disiplin Komisyonu üye-

lerinin 4 tanesi Yargı Organı Yönetimi tarafından ve 3 tanesi yürütme organını oluşturan Başkan tarafından aday gösterilip, üyelerin tamamı Kongre tarafından seçilmektedir. HSK üyelerinin bir kısmının Kolombiya'daki gibi Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay başkanlarından oluşması kalan üyelerinin çoğunluğunun yargı organındaki hakimler arasından seçilmesiyle ilgili bir anayasa değişikliği yargı organının tarafsızlığını güçlendirebilecek bir öneri olarak kabul edilebilir. Şüphesiz bu ihtimalde yüksek mahkeme üyelerinin çoğunluğunun nasıl ve hangi organlar tarafından seçileceği de yargı organının tarafsızlığını etkileyecektir. Buna aşağıda ayrı bir madde halinde değinilecektir. Dominik Cumhuriyeti'ne bakıldığında ise hakimlerin atanma ve disiplin işlemlerini yapan mercilerin bir ayağını oluşturan Yargı Konseyi üyelerinin tamamın yargı organı tarafından seçildiği görülmektedir. Hakimlerin atama işlemlerini de Konsey'in belirleyeceği listeler üzerine Yüksek Mahkeme yapmaktadır. Yüksek Mahkeme'nin üyeleri, 4 tanesi yasama organı, 1'i doğrudan ve 1'i dolaylı olarak yürütme organı tarafından diğer 2 üyesi de yargı organı tarafından seçilen üyelerin oluşturduğu bir Konsey tarafından seçilmektedir. Hakimlerin atama ve disiplin işlemleri konusundaki HSK yetkilerinin Dominik Cumhuriyeti'ndeki gibi başka bir merci, örneğin Anayasa Mahkemesi ile birlikte paylaştırılması bir model olarak düşünülebilir, bunun pratikteki faydası bu işlemleri tek bir merciinin otoritesinden çıkartıp, bir denge ve denetleme mekanizmasını kurmak olabilir. Ancak unutulmamalıdır ki hakimlerin atanma ve disiplin işlemlerini yapan mercii gerek HSK gibi tek bir makamdan oluşsun gerek iş bölümüne dayanarak HSK ile başka bir yüksek mahkemeden oluşsun, yargı organının tarafsızlığını sağlamak adına burada önemli olan bu merciinin üyelerinin çoğunluğunun hangi devlet organı tarafından ve nasıl seçileceğidir. Meksika'ya bakıldığında ise hakimlerin atama ve disiplin işlemlerini yapan Federal Yargı Konseyi üyelerinin 1 tanesi Yüksek Mahkeme başkanı olmak üzere 3 tanesi yargı organı tarafından, 2 tanesi yasama organı tarafından ve kalan diğer üye ise yürütme organı tarafından seçilmektedir. Yukarıdaki diğer önerilerle birlikte Meksika'da Federal Yargı Konseyi'nin oluşumunun ve üyelerinin seçiminin Türkiye'de bir anayasa değişikliği ile benimsenmesinin yargı organının tarafsızlığını güçlendirebilecek olumlu bir adım olacağı kanaatindeyiz. Bu minvalde mevcut HSK üye sayısının sabit kalacağı kabul edilirse, üyelerin 3 tanesi Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay başkanlarından oluşabilir ve 4 üyesi yargı organı tarafından seçilebilir veya 7 üyenin tamamı yargı organı tarafından ve diğer 6 üyenin 4 tanesi yasama organı tarafından, kalan 2 üye de Cumhurbaşkanı tarafından seçilebilir. Cumhurbaşkanının seçeceği üyeler bakımından TBMM onayı getirilmesi yürütme organının yargı organı üzerindeki etkisini kırabilir. Şüphesiz bu şekilde tasarlanan bir modelde HSK üyelerinin çoğunluğu-

nu yargı organı mensupları oluşturduğu için kalan üyeler Cumhurbaşkanı ve meclis çoğunluğunu Cumhurbaşkanını destekleyen milletvekilleri tarafından seçilse dahi yargı organının tarafsızlığını güçlendirip ve siyasallaşma riskini büyük ölçüde azaltabilir.

2- Anayasamızda yargı organının oluşumu açısından reform yapılması gereken bir diğer mesele ise yüksek mahkemelerin oluşumu ve üyelerinin seçimi konusudur. Guatemala ve Uruguay'da yüksek mahkeme üyelerinin tamamı yasama organı tarafından seçilmekte/atanmaktadır. Yüksek mahkeme üyelerinin sadece yasama organı tarafından atanması konusunda bir önceki maddede belirtilen sakıncalar burada da aynı şekilde geçerlidir. Yüksek mahkemelerin üyelerinin yasama organı yanında yargı organı tarafından ve diğer devlet organlarının az olması kaydıyla yürütme organı tarafından atanması yargı bağımsızlığı açısından olumlu bir düzenleme olabilir. Guatemala'da ise Çekişmeli İdare Mahkemesi üyelerinin tamamı Yüksek Mahkeme tarafından atanmaktadır. Şüphesiz bu durumda ise Çekişmeli İdare Mahkemesi üyelerinin tarafsızlığı Yüksek Mahkeme'nin nasıl oluştuğuna bağlı olarak değişkenlik gösterebilecektir. Kolombiya'ya bakıldığında ise Yargıtay ve Danıştay üyelerinin kadrolarda boşluk oluşması halinde Yargı İdaresi Konseyi'nin belirlediği listeler üzerine kendi üyelerini kendilerinin seçtiği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi üyeleri ise Yargıtay, Danıştay ve Cumhurbaşkanı'nın belirlediği listelerin sunulmasının ardından Senato tarafından seçilmektedir. Dominik Cumhuriyeti'nde ise yüksek mahkeme üyelerinin çoğunluğu yasama ve yargı organları üyelerinin oluşturduğu bir konsey tarafından atanmaktadır. Son olarak Meksika'da yüksek mahkeme üyeleri, adayları içeren bir listenin başkan tarafından Senato'ya sunulmasının ardından Senato tarafından atanmaktadır. Dikkat edilirse Yüksek Mahkeme üyeleri Senato tarafından atanmasına karşın Yüksek Mahkeme üyeleriyle ilgili aday listesini yürütme organı olan başkan hazırlamaktadır. Bu ise Senato çoğunluğunun başkanın bulunduğu partiden oluşması halinde başkanın listeleri belirleyip, Senato'nun bunu onaylaması anlamına gelir. Bu durum ise yargının tarafsızlığını son derece zedeleyebilir. Yüksek mahkemelerin oluşumunda yasama ve yürütme organlarının seçeceği/atayacağı üyelerin, yargı organının seçip/atayacağı üyelere kıyasla sayı olarak az olmasının yüksek mahkemelerin siyasallaşma tehlikesini azalabileceği ve yargı organının tarafsızlığını güçlendirebileceği söylenebilir. Ülkemizde ise Anayasa Mahkemesi'nin 15 üyesinden 12'si, Danıştay üyelerinin 4'te 1'i doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. İncelenen ülkelerden yüksek mahkemelerin oluşumu ve üyelerin seçimi konusunda incelenen Latin Amerika ülkeleri açısından çıkarılacak ilk öneri yüksek mahkemelerin oluşumu konusundadır. Bu konuda ilk maddede HSK'nın oluşumu açısından belirtilen önerideki gibi yüksek mahkeme üyelerinin çoğunluğunun yargı organı tara-

fından seçilmesi, yargı organının siyasal iktidara karşı tarafsızlığını güçlendirebilecek bir düzenleme olabilir. Yüksek mahkemelerin üyelerinin, sayı olarak daha azının yürütme organı tarafından seçilmesi sağlanacak şekilde yasama ve yürütme organı tarafından seçilmesi uygun olacaktır. Bir diğer öneri ise yüksek mahkeme üyelerinin seçiminin usulü konusundadır. Yukarıda ele alındığı gibi incelenen ülkelerde yüksek mahkeme üyelerinin seçiminin yürütme organının belirleyeceği kısmı doğrudan yürütme organı tarafından değil, yürütme organının hazırlayacağı listeler üzerine yasama organı tarafından atanmakta/seçilmektedir. Ülkemizde de yüksek mahkemelerin üyelerinin yürütme organı tarafından seçilen kısmının doğrudan yürütme organı tarafından değil, yürütme organının belirleyeceği listeler üzerinden meclis tarafından seçilmesi öngörülebilir. Bu durumda yürütme organının yüksek mahkemeler üzerinde olabilecek bir etkisi bertaraf edilebilir. Şayet bu yöntem uygun görülmez ise yürütme organının, yüksek mahkemelere seçeceği üyelerin yasama organı onayıyla yapılması aynı sonucu doğuracaktır. Son olarak ülkemizde Yargıtay üyelerinin tamamı HSK tarafından seçilmektedir. Yukarıdaki maddede Ulusoy ve Bayraktar'ın görüşleri doğrultusunda Yargıtay üyelerinin tamamının, çoğunluğunu yürütme organının doğrudan veya dolaylı olarak seçtiği üyelerden oluşan HSK tarafından atanmasının, yazarların işaret ettiği sonuçlara yol açabileceği söylenebilir. Bu sebeple Yargıtay'ın oluşumu açısında da diğer yüksek mahkemeler için belirtilen iki önerinin de uygulanması yerinde olacaktır.



## Kaynakça

(1996). Legal System of Guatemala. *Saint Louis University Law Journal,* 40(4), 1363-1368.

(1996), Legal System of Uruguay. *Saint Louis University Law Journal,* 40(4), 1419-1424.

Biles, R. E. (1976). The Position of the Judiciary in the Political Systems of Argentina and Mexico, *Lawyer of the Americas*, 8(2), 287-318.

Bayraktar, K. (2021). Hukukun Üstünlüğü. İstanbul: Der Yayınları.

Britannica. (2022). Erişim tarihi 15.01.2022, https://www.britannica.com/

Buitrago Gonzalez, V. M. (2017). Origen y Evolucion de La Jurisdiccion De Lo Contencioso Administrativo. *Revista Nueva Epoca*, 2, 173-191.

Cabrera, L. A. (1957). History of the Mexican Judiciary. *Miami Law Quarterly,* 11(4), 439-448.

Cajarville Peluffo, J. P. (2004). Breve Presentacion De La Jurisdiccion Contencioso Administrativa Uruguaya. *Revista de la Facultdad de Derecho*, 23, 123-144.

Calderon Morales, H. H. (2005). El Control Jurisdiccional Privativo De Los Actos Y Resoluciones De la Administraticion Publica Guatemalteca. *Estudios en Homenaje a Don Jorge Fernandez Ruiz Derecho Procesal* (s. 1-73). Ed. David Cienfuegos Salgoda ve Miguel Alejandro Lopez Olvera. México: Universidad Nacional Autonama de Mexico.

Calderon Morales, H. H. (2007). En Contencioso Administrativo En Guatemala. 7-58, Erişim tarihi 13.12.2021 https://archivos.juridicas.unam.mx/www/bjv/libros/5/2445/5.pdf

Constitute Project. (2022). World's Constitutions to Read, Search and Compare, Erişim tarihi 05.01.2022, https://www.constituteproject.org/

Delpiazzo, C. E. (2007). Marco Constitucional Del Derecho Administrativo Uruguayo. *A&C Revista de Derecho Administrativo & Constitucional,* 7(29), 37-54.

Delpiazzo, C. E. (2007). La Justicia Administrativa En Uruguay. 147-170, Erşim tarihi 10.12.2021, https://archivos.juridicas.unam.mx/www/bjv/libros/5/2391/9.pdf.

Domingo, P. (2005). Judicialization of Politics: The Changing Political Role of the Judiciary in Mexico. *The Judicialization of Politics in Latin America* (s. 21-46). Edited by Rachel Sieder, Line Schjolden and Alan Angell. New York: Palgrave Macmillan.

Estrada Cuevas, J. A. (2019). *La Jurisdiccion Contencioso Administrativa Y El Acceso a La Justicia.* México: El Colegio de Morelos.

Fierro, A. E. and Garcia, A. (2010). *Design Matters: The Case of Mexican Administrative Courts.* Santa Fe: Centro de Investigacion y Docencia Economicas (CIDE).

Fox, D. T. and Stetson, A. (1992). The 1991 Constitutional Reform: Prospects for Democracy and the Rule of Law in Colombia. *Case W. Res. J. Int'l L.,* 24, 139-65.

Fraga, G. (2000), *Derecho Administrativo.* México: Editorial Porrua.

Francisco, F. (25 Mayıs 2016). Evolucion Historica Del Control Jurisdiccional De La Administracion Publica, Con Especial Enfasis en La Republica Dominicana Erişim tarihi 24.09.2021 https://franciscofrancord.wordpress.com/2016/05/25/evolucion-historica-del-control-jurisdiccional-de-la-administracion-publica-con-especial-enfasis-en-la-republica-dominicana/

Freitas, R. C. (2020). Estudio Comparado Del Contencioso Administrativo. *Revista de Derecho Publico,* 29(57), 86-109.

Garcia Garcia, Adriana. (2016). *Judicial Politics of the Mexican Subnational Administrative Courts (*Yayımlanmamış doktora tezi*,* University of Chicago, The Faculty of The Law School, Chicago.)

Gibson, W. M. (1943). The Colombian Council of State: A Study in Administrative Justice. *The Journal of Politics,* 5(3), 291-311.

Guatemala Yasama Organı. (1989). 2-89 Sayılı Yargı Organı Kanunu, Erişim tarihi, 06.12.2021,

http://www.oas.org/juridico/pdfs/mesicic4_gtm_org.pdf

Kossick, R. (2004). The Rule of Law and Development in Mexico. *Arizona Journal of International & Comparative Law,* 21(3), 715-834.

Lockward, A. (2019). *Derecho Administrativo Legislacion, Doctrina Y Jurisprudencia.* Santo Domingo: Yazarın Kendi Yayını.

López-Ayllón, S., Garcia, A. and Fierro, E. A. (2015). A Comparative Empiricial Analysis of Administrative Courts in Mexico. *Mexican Law Review,* 7(2), 3-35.

Lucero E. M. (2003). La Transformacion Del Contencioso-Administrativo En México. *Boletin mexicano de Derecho Comparado,* 36(107), 743-757.

Kolombiya Kongresi. (2011). 1437 Sayılı İdari Usul ve İdari Yargılama Usulü Kanunu, Erişim tarihi 24.11.2021,

https://www.funcionpublica.gov.co/eva/gestornormativo/norma.php?i=41249

Martinez Rosaslanda, J. M. (2010). *El Contencioso Administrativo En México (Yayımlanmamış doktora tezi,* Universidad Panamericana, Facultad de Derecho, México.)

Meksiko Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2014). *Meksika Ülke Raporu-2013*, Meksiko.

Monterroso, J. (2018). Guatemala. In *Gobierno Judicial Independencia Y Fortalecimiento Del Poder Judicial En American Latina* (s. 213-255). Edited by Javier Mokritzky and Juan Enrique Vargas. Santiago: Global Affairs Canada.

Nagle, L. E. (1995). Evolution of the Colombian Judiciary and the Constitutional Court. *Indiana International & Comparative Law Review,* 6(1), 59-90.

Oropeza, M. G. (2007). United Mexican States. *A Global Dialogue on Federalism Volume II Distrubition of Powers and Responsibilities in Federal Countries* (s. 185-186). Ed. Douglas M. Brown, Ronald L. Watts, John Kincaid. Quebec: McGill-Queen's University Press.

Perlingeiro, R. (2016). A Historical Perspective on Administrative Jurisdiction in Latin America: Continental European Tradition Versus U.S. Influence. *British Journal of American Legal Studies,* 5, 241-89.

Rodriguez Huertas, O. A. (2018). Derecho Administrativo Dominicano. *Derecho Administrativo México, Centroamerica Y Republica Dominicana* (s. 429-464). Edited by José Antonio Moreno Molina Karlos Navarro Medal. Nicaragua: Instituto de Estudio e Investigación Jurídica.

Rodriguez Huertas, O. A. (2009). Derecho Administrativo Dominicano Y Principios Generales. *Revisto de Derecho de La Universidad de Montevideo,* 8(16), 105-122.

Rodriguez Huertas, O. A. (2006). Naturaleza Y Contenido Esencial De La Propuesta De Ley Reguladora De La Actividad De La Administracion Y Su Control Por Los Tribunales. In *Seminario Internacional Procedimiento Administrativo Y Jurisdicción Contenciosa Administrativa : Garantía Del Estado De Derecho*, Edited by Emilio Rodriguez Demorizi. Santo Domingo: Programa de Apoyo a la Reforma y Modernizacion del Estado.

Rodriguez, L. R. (2013). Organizacion Y Competencias De La Jurisdiccion Administrativa En Colombia. 567-587, Erişim tarihi 01.12.2021, https://archivos.juridicas.unam.mx/www/bjv/libros/7/3282/30.pdf.

Rodriguez, L. R. (2007). La Justicia Administrativa En El Derecho Comparado En Colombia *Justicia Administrativa Segundo Congreso Iberoamericano De Derecho Aministrativo* (469-498). Edited by Cisneros Farias, Jorge Fernandez Ruiz and Miguel Alejandro Lopez Olvera. México: Universidad Nacional Autonomia de Mexico, 2007.

Rodriguez, L. R. (1999). Origen Y Evolución De La Jurisdicción Administrativa En Colombia. *La Revue Administrative,* 52(9), 31-39.

Ruiz, J. F. (2021). El Origen Del Derecho Administrativo En México. *Biolex Universidad de Sonora, 13,* 1-28.

Ruiz, J. F. (2011). Derecho Administrativo Mexicano Surgimiento Y Evolucion. *Historia Y Constitución Homenaje a José Luis Soberanes Fernández Tomo I* (s. 129-155). Edited by Oscar Cruz Barney Miguel Carbonell. México: Instituto de Investigaciones Jurídicas.

Sanchez, A., Magaloni, B. and Magar, E. (2011). Legalist Versus Interpretativist: The Supreme Court and the Democratic Transition in Mexico. In *Courts in Latin America* (s. 187-218). Edited by Getchen Helmke and Julio Rios-Figueroa. New York: Cambridge University Press.

Shrik, D. A. (2010). *Judicial Reform in Mexico.* San Diego: Trans-Border Institute Joan B. Kroc School of Peace Studies, University of San Diego..

Staton, J. K. (2010). *Judicial Power and Strategic Communication in Mexico.* Cambridge: Cambridge University Press.

The Economist Intelligence Unit. (2021). *Democracy Index 2020 In sickness and in health?.,* Erişim tarihi 24.01.2022, https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/democracy-index-2020.pdf?mkt_tok=NzUzLVJJUS00MzgAAAF9KlQtb9DzO8pd8RgX22sOi5hWkVRIIE0WMAunu0k_JI-XrwQrV9oYPYn2T-HELUD-cuWh25JOT-SpdWFpwOymQZM9zftuif45Xbe00gLz9pfK5Q

Wise, M. B. (2010). Judicial Review and Its Politicization in Central America: Guatemala, Costa Rica, and Constitutional Limits on Presidential Candidates. *Santa Clara Journal of International Law,* 7(2), 145-80.

Wola Advocay for Human Rights in the Americas. (2019). *Guatemala's Justice System Evauating Capacity Building and Judicial Independence*, Washington DC: Central America Monitor/Fundacion Myra Mack.

World Population Review. (2022). *Total Population by Country 2021*. Erişim tarihi 13.01.2022, https://worldpopulationreview.com/countries

Ulusoy, A. (2020). *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.

Zamora, S. (2000). Introduction- Judicial Review in Latin America. *Soutwestern Journal of Law & Trade in the Americas,* 7(2), 227-34.